

Näringslivets arbete med biologisk mångfald

En kartläggning av företagens strategiska arbete och uppföljning

Henrik Johansson, Eskil Mattsson,
Liisa Perjo

RAPPORT 7039 | MARS 2022



Näringslivets arbete med biologisk mångfald

En kartläggning av företagens strategiska arbete och uppföljning

av Henrik Johansson, Eskil Mattsson och Liisa Perjo

Beställningar

Ordertel: 08-505 933 40

E-post: natur@cm.se

Postadress: Arkitektkopia AB, Box 110 93, 161 11 Bromma

Internet: www.naturvardsverket.se/publikationer

Naturvårdsverket

Tel: 010-698 10 00

E-post: registrator@naturvardsverket.se

Postadress: Naturvårdsverket, SE-106 48 Stockholm

Internet: www.naturvardsverket.se

ISBN 978-91-620-7039-7

ISSN 0282-7298

© Naturvårdsverket 2022

Tryck: Arkitektkopia AB, Bromma 2022

Omslagsfoto: Thomas Adolfsen och Viktor Holm, Johnér



Förord

Miljömålsuppföljning beskriver både tillstånd i miljön och åtgärder som genomförs för att uppnå miljömålen. Fokus i miljömålsuppföljningen är främst på statliga åtgärder eller insatser som är en följd av statliga styrmedel. För att de svenska miljömålen ska nås krävs insatser från alla delar av samhället: såväl den offentliga som den privata och den så kallade tredje sektorn. Naturvårdsverkets kunskaps- och samordningsenhet genomför en utvecklingsinsats med syfte att synliggöra mer av det miljöarbete som sker i kommuner och näringsliv. Denna rapport är ett delresultat av denna utvecklingsinsats och fokuserar på näringslivets arbete med biologisk mångfald.

Generationsmålet, flera miljö kvalitetsmål och etappmål knyter an till den biologiska mångfalden. Naturvårdsverket har i den senaste fördjupade utvärderingen av miljömålen (2019) bedömt att biologisk mångfald tillsammans med klimat är två områden som behöver prioriteras i miljöpolitiken de kommande åren. Biologisk mångfald är en särskilt angelägen fråga såväl globalt som nationellt, och näringslivet är en viktig aktör i arbetet för den biologiska mångfalden.

Rapporten utgörs av en kartläggning över vilka metoder som finns och används för att mäta och följa upp företags arbete med biologisk mångfald. Kartläggningen syftar till att inspirera fler företag att utveckla sin uppföljning samt synliggöra vilka faktorer som är viktiga för att underlätta näringslivets uppföljning och arbete för Sveriges miljömål. Kartläggningen baseras på en litteraturstudie samt intervjuer med företagsrepresentanter inom olika branscher.

Rapporten är framtagen på uppdrag av Naturvårdsverket och är författad av Henrik Johansson, Eskil Mattsson och Liisa Perjo på IVL Svenska Miljöinstitutet. Författarna ansvarar själva för innehållet och slutsatserna i rapporten.

Stockholm februari 2022

Maria Ohlman
Avdelningschef, Hållbarhetsavdelningen

Innehåll

Förord	3
Sammanfattning	5
Summary	6
1. Inledning	7
2. Metod	10
2.1 Litteraturstudie	10
2.2 Intervjuundersökning	10
2.3 Analys	12
3. Näringslivets arbete med biologisk mångfald	13
3.1 Partnerskap och samverkan	13
3.2 Branscher med direkt påverkan	16
3.3 Branscher med indirekt påverkan	23
4. Uppföljning av arbetet med biologisk mångfald	28
4.1 Metoder för att mäta och följa upp	29
4.2 Branscher med direkt påverkan	29
4.3 Branscher med indirekt påverkan	31
5. Analys	34
5.1 Skillnader mellan företag med direkt och indirekt påverkan på biologisk mångfald	34
5.2 Skillnader mellan företag av olika storlek	35
6. Slutsatser och möjliga framtida studier	37
Källhänvisning	39
Bilaga 1 Intervjuguide	43
Bilaga 2 Referenslista intervjuer	45

Sammanfattning

IVL Svenska Miljöinstitutet har på uppdrag av Naturvårdsverket genomfört en kartläggning av näringslivets uppföljning och arbete med biologisk mångfald. Syftet med kartläggningen är att bidra med kunskap och lärande exempel på hur företag kan utveckla uppföljningen och sitt strategiska arbete med biologisk mångfald, samt att synliggöra hinder och framgångsfaktorer. Kartläggningen syftar till att inspirera fler företag att utveckla sin uppföljning samt synliggöra vilka faktorer som är viktiga för att underlätta näringslivets uppföljning och arbete för Sveriges miljömål. För att genomlysna den mest relevanta och aktuella kunskapen inom området genomfördes inledningsvis en litteraturstudie. Denna kompletterades med en intervjuundersökning som bestod av nio företag och verksamheter med både direkt och indirekt påverkan på den biologiska mångfalden. Ingen värdering av företagens arbete med biologisk mångfald görs och rapportens författare drar inga slutsatser kring huruvida de intervjuade företagens arbete med biologisk mångfald är framgångsrikt eller tillräckligt. Istället fungerar de intervjuade företagen som exempel på verksamheter som har påbörjat ett arbete med biologisk mångfald.

Trots att intervjustudien inkluderar ett något begränsat urval av företag visar resultaten tydligt att samtliga företag pekar på en komplexitet kring hur man ska mäta och följa upp påverkan på biologisk mångfald. Kartläggningen visar också på stora skillnader mellan företag som har direkt påverkan och företag med indirekt påverkan. Hos företag med direkt påverkan finns ofta ett mer etablerat arbete och till viss del mål och uppföljning. Dessa företag efterfrågar också mer stöd och samverkan för att ytterligare utveckla sitt arbete. När det däremot gäller företag med indirekt påverkan så är det tydligt att de flesta verksamheterna bara har påbörjat det strategiska arbetet och att etablera en struktur för mätning och uppföljning. Resultaten visar även på tydliga skillnader mellan företag av olika storlekar. Stora företag har mer resurser och etablerad hantering av komplexa frågeställningar. Mindre företag verkar vara i större behov av stöttning och mer kunskaper kring detta komplexa område, för att först komma till insikt med sin nuvarande påverkan och utifrån det vidta åtgärder.

De intervjuade företagen lyfter förståelse kring påverkan inom hela sin värdekedja som en viktig framgångsfaktor. Det kan också vara lämpligt att dra nytta av det viktiga arbete som ofta sker inom klimatområdet för att etablera ett strategiskt arbete kopplat till biologisk mångfald och strukturera sin uppföljning. Det är dock viktigt att vara vaksam på de faktiska skillnader som finns mellan dessa båda områden. Ytterligare en framgångsfaktor som betonas av företagen är att engagera hela organisationen i arbetet med biologisk mångfald.

Summary

IVL Swedish Environmental Research Institute has on the behalf of Swedish Environmental Protection Agency, conducted a review of how Swedish companies work with biodiversity. The purpose of the review was to gain knowledge and identify good examples on how companies can develop their strategic work on biodiversity, and how they can follow up and measure their impacts on biodiversity. An important part of the review has also been to highlight obstacles and success factors for companies' biodiversity work. The review aims to inspire more companies to work with and follow up biodiversity, and to highlight actions that the business sector can take in order to achieve Sweden's environmental quality objectives.

A literature review was first performed to identify the most relevant knowledge in the field. The literature review was complemented with interviews with nine companies with both direct and indirect impact on biodiversity. It should be noted that this review has not evaluated or ranked biodiversity performance of these companies. Instead, the companies provide examples of different approaches of work with biodiversity in the private sector.

Even though this review only includes interviews with nine companies, the results clearly indicate a complexity of measuring and following up companies' impacts on biodiversity. The review shows major differences between companies with direct impact on biodiversity, versus companies with indirect impact on biodiversity. Companies with direct impact often have more developed work on biodiversity and many of them have defined biodiversity objectives and established follow up structures. However, these companies need more support and collaboration to develop this work. When it comes to companies with indirect impact is it clear that these businesses started their strategic work with biodiversity more recently, and many have not yet developed structures for measuring and following up their impacts on biodiversity. The results from the review also show significant differences between companies of different sizes. Large companies have more resources and an established way of managing biodiversity issues related to their business activities. Smaller businesses seem to need more support and knowledge in this broad and complex field, first to be able to get insight of their present impact on biodiversity, and in the next step to identify and implement suitable measures.

The interviewed companies continuously emphasise the importance of analysing and addressing the impacts on biodiversity throughout the whole value chain. Companies can also use the knowledge, processes and lessons-learned from their climate-related actions to establish strategic work with biodiversity and to create a follow-up framework. Although it is important that biodiversity is discussed alongside climate change as a dual challenge, it is important to be careful with the differences between these two areas. Another success factor that the companies point out, is to engage the whole organisation in the work with biodiversity.

1. Inledning

Naturvårdsverket har gett IVL Svenska Miljöinstitutet i uppdrag att genomföra en kartläggning av näringslivets uppföljning och arbete med biologisk mångfald. Arbetet är en del av Naturvårdsverkets uppföljning av Sveriges miljömål och det huvudsakliga målet är att genom en litteraturstudie och en intervjuundersökning leverera en kartläggning av vilka metoder som finns och används för att mäta och följa upp företagens arbete med biologisk mångfald samt hur företag arbetar strategiskt med biologisk mångfald.

Syftet med kartläggningen är att bidra med kunskap och lärande exempel på hur företag kan utveckla uppföljningen och sitt strategiska arbete med biologisk mångfald, samt att synliggöra hinder och framgångsfaktorer. Genom detta vill Naturvårdsverket inspirera fler företag att utveckla sin uppföljning samt synliggöra vilka faktorer som är viktiga för att underlätta näringslivets uppföljning och arbete för miljömålen.

Rapporten sammanställer olika arbetssätt och metoder som kan tillämpas av olika typer av verksamheter inom olika branscher för att mäta och följa upp biologisk mångfald. Sammanställningen inkluderar hur företag kan följa upp sin direkta och indirekta påverkan på den biologiska mångfalden samt hur de kan främja sitt strategiska arbete med biologisk mångfald. Utmaningar, hinder och framgångsfaktorer kopplat till företagens arbete och uppföljning beskrivs likväl.

Bevarandet av biologisk mångfald har under de senaste årtiondena utvecklats till en mycket viktig fråga vid sidan om industriell och ekonomisk utveckling. Sambandet mellan biologisk mångfald och den globala ekonomin ökar snabbt i betydelse för marknadsaktörer och politiska beslutsfattare. Intresset bottenar bland annat i en insikt om klimatkrisen, den växande uppfattningen om vikten av naturens bidrag till vår ekonomi och sämre motståndskraft i ekosystemen (Zadek et al. 2021).

FN:s konvention om biologisk mångfald definierar biologisk mångfald som, ”variationsrikedomen bland levande organismer av alla ursprung, inklusive från bland annat landbaserade, marina och andra akvatiska ekosystem och de ekologiska komplex i vilka dessa organismer ingår; detta innefattar mångfald inom arter, mellan arter och av ekosystem” (Naturvårdsverket, 2020).

Forskarvärlden är överens om att minskningen av den biologiska mångfalden är alarmerande. Den internationella organisationen Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services (IPBES) gav 2018 ut en rapport där 550 experter slog fast att förlusten av djur och natur är ett lika stort hot mot människan som klimatförändringarna. IPBES första övergripande rapport om tillståndet för den biologiska mångfalden i världen 2019, visar att arter i naturen utrotas i en takt som är 100 till 1000 gånger snabbare än före industrialiseringen och att en halv till en miljon av världens cirka åtta miljoner arter riskerar att dö ut om inte kraftfulla åtgärder sätts in för att hejda utvecklingen (IPBES, 2019).

IPBES pekar ut fem faktorer som står för den största påverkan på naturen globalt sett, i fallande ordning:

- Förstörda livsmiljöer till följd av förändrad markanvändning
- Exploatering av arter genom exempelvis, jakt, fiske, jord- och skogsbruk
- Klimatförändringar
- Utsläpp från exempelvis industrin och transporter
- Invasiva arter som sprider sig till nya områden och slår ut inhemska arter

Bevarandet av biologisk mångfald har två huvudsakliga syften (Weslien och Widenfalk 2014; Ekroos et al. 2015):

1. Den biologiska mångfalden har ett egenvärde, oavsett om vi människor kan utnyttja detta för vår vinning. Därför har Sverige, tillsammans med nästan alla länder i världen, undertecknat FN:s konvention om biologisk mångfald och förbundit sig att bevara den biologiska mångfalden och nyttja den på ett hållbart sätt.
2. Biologisk mångfald gynnar och är en förutsättning för ekosystemtjänster som är till nytta för oss människor. Till exempel är den försörjande ekosystemtjänsten timmer av skogsvaror, beroende av andra ekosystemtjänster såsom kontroll av skadegörare, pollinering, och cirkulation av näringsämnen. Alla dessa är i sin tur beroende av olika organismer i ekosystemen.

Under senare år har de nyttoorienterade argumenten varit mer inflytelserika i forskningen och debatten (Diaz et al. 2018), och antalet studier som fokuserar på kopplingen mellan biologisk mångfald och ekosystemtjänster har också ökat kraftigt i omfattning (Ekroos et al 2020; Hansen et al. 2014). Begreppet ekosystemtjänster har även integrerats i beslutsprocesser och i hållbar samhällsplanering och flera vägledningar har de senaste åren tagits fram för att underlätta arbetet med att integrera ekosystemtjänster i planering och förvaltning på olika nivåer.

Miljömålet *Ett rikt växt- och djurliv* handlar specifikt om biologisk mångfald. Detta miljömål syftar till att bevara och nyttja den biologiska mångfalden på ett hållbart sätt, både för nuvarande och kommande generationer. Arbetet med att främja den biologiska mångfalden kopplar även till nästan alla av Sveriges andra miljömål, antingen genom att målet direkt handlar om att stärka den biologiska mångfalden i olika landskapstyper (till exempel målen: *Levande sjöar och vattendrag* samt *Levande skogar*) eller genom att ett uppfyllande av målet indirekt främjar biologisk mångfald genom exempelvis minskning av föroreningar (till exempel målen: *Ingen övergödning* samt *Bara naturlig försurning*). Naturvårdsverket har i den senaste fördjupade utvärderingen av miljömålen bedömt att biologisk mångfald tillsammans med klimat är två områden som behöver prioriteras i miljöpolitiken de kommande åren (Naturvårdsverket, 2019).

Världens länder har dessutom genom FN:s 17 globala mål och Agenda 2030 för hållbar utveckling åtagit sig att fram till år 2030 leda världen mot en hållbar och rättvis framtid. Biologisk mångfald lyfts fram specifikt i två av målen, Mål 14 Hav och marina resurser” respektive Mål 15 Ekosystem och biologisk mångfald, men biologisk mångfald kan antingen direkt eller indirekt bidra till ytterligare tio av målen (Blicharska et al. 2019). Målen handlar bland annat om att vi gemensamt ska bevara och nyttja haven och de marina resurserna på ett hållbart sätt, skydda, återställa och främja ett hållbart nyttjande av landbaserade ekosystem, integrera

värdet av ekosystemtjänster och biodiversitet i lokal planering och hejda förlusten av biologisk mångfald (UNDP, 2021).

De globala så kallade Nagoyaplanens övergripande mål är att stoppa förlusten av biologisk mångfald och säkra motståndskraftiga ekosystem och ekosystemtjänster. Planen innehåller också tjugo delmål som kallas Aichimålen.

Ekosystem förser företag med ekosystemtjänster och insatsvaror som de är direkt beroende av. Forskning och samhällsdiskussion har de senaste åren på ett internationellt plan bidragit till en ökad förståelse och kunskap vad som driver företag att rapportera om biologisk mångfald (Johansson och Hernbo, 2021). Kunskap om hur företag arbetar med biologisk mångfald och vad som motiverar dem att rapportera om den är viktig för att samhället ska kunna reglera lagar och policys för att uppmuntra företag att transparent redovisa sin påverkan och därmed implementera åtgärder som gynnar den biologiska mångfalden (Johansson och Hernbo, 2021).

2. Metod

Datainsamlingen för rapporten har skett i två olika steg, dels genom en litteraturstudie, dels genom en intervjuundersökning. Utifrån dessa delar har sedan en analys genomförts som beskriver utmaningar, hinder och framgångsfaktorer kopplat till företagens strategiska arbete och uppföljning av biologisk mångfald. Vi har i kartläggningen utgått från den definition av biologisk mångfald som FN:s konvention om biologisk mångfald använder.

2.1 Litteraturstudie

I ett första steg har näringslivets arbete och uppföljning av biologisk mångfald kartlagts genom en litteraturstudie utifrån ett urval av branscher med både direkt och indirekt påverkan på den biologiska mångfalden. Befintlig kunskap och forskning över hur arbetet med biologisk mångfald ser ut samt vilka metoder som finns och används av företag av olika storlekar för att mäta och följa upp arbetet har sammanställts.

Litteraturstudien baseras på en översiktlig genomgång av rapporter och vetenskapliga artiklar. Genomgångar av strategiska dokument och information på företags webbsidor gjordes också för att studera hur företagen kommunicerar sitt arbete med biologisk mångfald. Litteraturstudien har sökt information om hur företag inom olika branscher med direkt och indirekt påverkan arbetar med biologisk mångfald samt vilka mät- och uppföljningsmetoder som finns och används. Litteraturstudien har i huvudsak fokuserat på företag av olika storlekar som verkar i Sverige. Både svenska och utländska studier har använts som underlag. Det gjordes dock ingen geografisk avgränsning var påverkan på biologisk mångfald har skett. Frågor som litteraturstudien ger svar på är:

- I. Hur arbetar företag i branscher med direkt och indirekt påverkan strategiskt med biologisk mångfald? Vilka åtgärdsområden prioriteras?
- II. Vilka mät- och uppföljningsmetoder finns och används av företag inom de olika branscherna? Både för att följa upp arbetet och följa upp effekter av arbetet på kort och lång sikt avseende både direkt och indirekt påverkan på biologisk mångfald i Sverige och i andra länder.

Inom kategorin direkt påverkan har skog, jordbruk, energi, bygg och anläggning samt gruv- och mineralsektorn belysts specifikt. Inom kategorin indirekt påverkan har branscher som påverkar biologisk mångfald genom inköp av material och råvaror för tillverkning samt finansiering och investeringar belysts specifikt.

2.2 Intervjuundersökning

Det andra steget i studien utgjordes av en intervjuundersökning med näringslivsrepresentanter (bland annat hållbarhetsansvariga på företag, branschföreträdare eller motsvarande) som genom sin roll är väl insatta i eller ansvariga för ett företags miljöarbete med särskilt fokus på biologisk mångfald.

Syftet med intervjuerna var att kartlägga möjligheter och utmaningar hos olika typer av företag kopplat till uppföljning och strategiskt arbete med biologisk mångfald. Rapporten drar inga slutsatser eller värderar huruvida de intervjuade företagens arbete med biologisk mångfald är framgångsrikt eller tillräckligt. Istället fungerar de intervjuade företagen som exempel på företag som, på ett eller annat sätt, har påbörjat ett arbete med biologisk mångfald och som kommit olika långt med utveckling av sitt strategiska arbete och uppföljning.

Intervjuundersökningen utgjordes av nio intervjuer med spridning av respondenter från företag med direkt påverkan och företag med indirekt påverkan på biologisk mångfald.

Semistrukturerade intervjuer genomfördes digitalt med hjälp av en intervjuguide (se bilaga 1). Intervjuguiden bestod av två huvudområden med fokus på företagens strategiska arbete respektive arbete med mätning och uppföljning av påverkan på biologisk mångfald. Intervjurespondenterna ombads att berätta om sitt företags arbete inom dessa områden och att reflektera kring framgångsfaktorer, hinder och utmaningar, samt identifiera behov av stöd för att underlätta företagens arbete och uppföljning av biologisk mångfald.

2.2.1 Urval av branscher och företag

Urvalet gjordes med syftet att få fram resultat som kan vara till nytta och ha relevans för så många företag och branscher som möjligt. Eftersom studiens syfte var att belysa exempel på hur företag arbetar med biologisk mångfald styrdes urvalet av tillgång till företag med uttalat arbete med frågan. Här eftersträvades även att inkludera företag av olika storlekar för att kunna belysa möjligheter och utmaningar för olika typer av organisationer.

Företag i kategorin "direkt påverkan" har i många fall arbetat längst med biologisk mångfald då frågan är affärskritisk för deras verksamhet. Inom kategorin direkt påverkan intervjuades två företag inom energisektorn, två företag inom jordbrukssektorn samt en skogsägarförening. Dessa aktörer valdes baserat på aktörernas erfarenheter av arbete och uppföljning av biologisk mångfald. En skogsägarförening valdes på grund av dess roll i att kunna främja och möjliggöra arbete med biologisk mångfald bland skogsägarna. Föreningens medlemmar som består av både mindre och större skogsägare kan förväntas ha en bred uppfattning om utmaningar och möjligheter för arbete med biologisk mångfald.

Inom kategorin "indirekt påverkan" intervjuades ett företag inom fastighetsbranschen samt två företag inom tillverkande industri (möbelindustri respektive textilindustri). Även här valdes företag som har pågående arbete och erfarenhet av uppföljning av biologisk mångfald, samt företag av olika storlekar. Dock var möjligheterna att identifiera mindre företag med uttalat och välutvecklat arbete med biologisk mångfald en återkommande utmaning.

För att ha möjlighet att kartlägga hur finansbranschen arbetar och följer upp biologisk mångfald, så söktes en verksamhet som både har erfarenhet av arbete och uppföljning av biologisk mångfald samt investeringar kopplat till direkt påverkan. Detta gjorde att urvalet fick bli en aktör på den finansiella marknaden som ej är ett företag, utan är en kapitalförvaltare inom det svenska pensionssystemet och som har stor påverkan genom investeringar inom jord- och skogsbruk i Sverige och internationellt (se bilaga 2).

2.3 Analys

Utifrån litteraturstudien och intervjuundersökningen gjordes en analys utifrån följande frågeställningar:

- Hur skiljer sig uppföljning och det strategiska arbetet med biologisk mångfald mellan företag med direkt och indirekt påverkan, och mellan företag inom olika branscher?
- Hur skiljer sig uppföljning och det strategiska arbetet mellan företag av olika storlek?

Svaren på dessa frågor kan ge andra branscher vägledning i vilka arbetssätt och uppföljningsmetoder som finns och går att använda sig av. I analysen synliggörs också vilka faktorer som är viktiga för att underlätta näringslivets uppföljning och strategiska arbete med biologisk mångfald.

3. Näringslivets arbete med biologisk mångfald

Biologisk mångfald är en fråga som blivit allt mer uppmärksammas de senaste åren och ligger högt på den nationella och internationella dagordningen, både politiskt och i näringslivet. Enligt World Economic Forum (WEF) är förlusten av biologisk mångfald en av de tre största globala riskerna som samhället står inför de kommande 10 åren (WEF, 2022). Näringslivet står för en stor del av den globala påverkan på den biologiska mångfalden antingen direkt eller indirekt genom till exempel exploatering av mark för produktionsanläggningar, utsläpp och insatser. Företagen är därmed viktiga aktörer vad gäller möjligheten att bidra till att vända eller stoppa trenden av förlust av biologisk mångfald (Jonäll, 2021).

Svenska företags redovisning och rapportering om påverkan på biologisk mångfald har ökat det senaste decenniet. Ökningen gäller både företag som löper stor risk att deras verksamheter drabbas av förlust av biologisk mångfald och de företag som löper mindre risk. Sättet som företagen rapporterar sitt arbete med biologisk mångfald ger en bild av hur företag arbetar med och prioriterar biologisk mångfald i sitt strategiska arbete. Företag med starkare riskexponering rapporterar om starkare åtaganden för att hejda förlust av biologisk mångfald. (Johansson och Hernbo, 2021). Drivkrafter hos företag att tillämpa strategier för biologisk mångfald kan vara kostnads- och riskminimering, ökad försäljning och ökade vinstmarginaler och stärkt varumärke genom att företag får ett bättre anseende hos kunder och konsumenter när de tar hänsyn till biologisk mångfald. Ytterligare drivkrafter kan vara stärkt attraktivitet som arbetsgivare, stärkt innovationsförmåga samt bättre möjligheter till en bättre intressentdialog (Goaied och Sjöland, 2019).

3.1 Partnerskap och samverkan

Rapportering och måluppföljning kring biologisk mångfald kräver metoder för att mäta påverkan på biologisk mångfald. Det pågår en snabb utveckling globalt av olika initiativ och bildande av partnerskap kring mätmetoder, rapportering och standardisering där näringslivsaktörer är aktiva. En gemensam förståelse och uppfattning av området och dess betydelse är viktigt för att möjliggöra effektivt arbete för biologisk mångfald. Nedan nämns några partnerskap och samverkansprojekt som syftar till att öka kunskapen kring metodutveckling att kunna mäta biologisk mångfald och att skapa jämförbarhet mellan olika metoder.

Svensk och internationell standardisering

Inom ISO-standarderna (International Organization for Standardization) finns det en ambition att arbeta mot utvecklingen av en tydlig, global och konsekvent förståelse av biologisk mångfald. Under 2020 startades en kommitté SIS/TK 62 inom Svenska Institutet för Standarder (SIS) som syftar till att utveckla omfattande och globala standarder för biologisk mångfald. Initiativet är sektor- och branschöverskridande och riktar sig till samtliga relevanta intressenter, inklusive offentlig

sektor, näringsliv och intressentorganisationer (SIS, 2021a). Inom kommittén kommer arbetet att fokusera på hur biologisk mångfald ska definieras och mätas för olika arter och biotoper. Detta möjliggör gemensam förståelse och utveckling av metodik. Arbetet förväntas leda till olika standarder som kommer att göra arbetet med kartläggning, uppföljning och åtgärder för biologisk mångfald effektivare, tydligare och lättare att jämföra mellan olika länder. Sedan tidigare finns det redan en standardiserad metodik, SIS standard för naturvärdesinventering, som gör det möjligt att värdera naturområden utifrån artförekomster och naturmiljöer (SIS, 2021b).

EU:s taxonomi för hållbara investeringar

EU antog i juni 2020 ett gemensamt klassificeringssystem (taxonomi) som anger vilka verksamheter som kan klassas som miljömässigt hållbara. Taxonomi innebär att investerare kommer att bedöma företag utifrån taxonomins kriterier och ställa högre krav på företagens hållbarhetsarbete och redovisning. Taxonomi ska ge EU en ledande roll på global nivå som standardsättare när det gäller hållbar finansiering och därmed bidra till att göra Europa klimatneutralt 2050. De företag som har en hög andel aktiviteter som uppfyller taxonomi kommer att öka i värde och sannolikt ha lättare att få finansiering. För att en aktivitet ska vara hållbar enligt förordningen måste den bidra väsentligt till minst ett av EU:s fastställda miljömål och undvika avsevärd skada på någon av de övriga miljömålen (EU, 2021a).

Taxonomi är relevant för biologisk mångfald eftersom ett av de sex EU-målen för miljön som taxonomi omfattar är skydd och återställande av biologisk mångfald och ekosystem. Taxonomi för hållbar finansiering väntas träda i kraft 1 januari 2022. Taxonomi är ett levande dokument som kommer att ändras i takt med utvecklingen och de tekniska framsteg som görs (EU, 2021a).

Science Based Targets for Nature

Science Based Targets for Nature är en förlängning av det ramverk och samarbete som sätter vetenskapliga klimatmål för företag inom ramen för Science Based Targets Network (SBTN). SBTN gav ut sin första vägledning för företag 2020 där biologisk mångfald ingår som en del. Initiativet är ett samarbete mellan globala organisationer som tillsammans hjälper företag att sätta mål för biologisk mångfald som baseras på vetenskapen (SBTN, 2021). Nätverket använder och utgår från begreppet om planetära gränser (Steffen et al. 2017). Exempel på vetenskapligt underlag som kan användas för att bedöma hur en art eller ett ekosystem befinner sig inom en tillräcklig säkerhetsmarginal kan vara att utgå ifrån bevarandestatus eller en arts rödlistekategori. SBTN definierar vetenskapligt baserade mål som ”mätbara, handlingsinriktade och tidsbundna, baserade på bästa tillgängliga vetenskap”. Science Based Targets for Nature är fortfarande i en utvecklingsfas där arbete pågår att definiera ett vetenskapligt baserat mätramverk som företag kan använda för att sätta vetenskapligt baserade mål för biologisk mångfald. SBTN avser att lansera det färdiga ramverket 2022.

Svenska nätverk och intresseorganisationer

I Sverige är företagsnätverket Business@Biodiversity Sweden en växande plattform för kunskapsutbyte, omvärldsbevakning och inspiration. Genom nätverket som samlar storföretag och branschorganisationer finns det möjlighet att synas internationellt, eftersom Business@Biodiversity Sweden är aktiv medlem i Global

Partnership for Business and Biodiversity under Konventionen för biologisk mångfald och EU:s Business and Biodiversity Platform (Ecogain, 2021). Målgruppen är främst stora företag och större organisationer som omfattas av kravet på hållbarhetsredovisning och har plattformar och möjlighet att bidra till omställningen genom att gå före. Nätverkets mål är att ge de stora aktörerna en gemensam arena, med utrymme för öppna diskussioner och idéutbyten utanför den egna organisationen (Business@Biodiversity Sweden, 2021a).

Världsnaturfonden (WWF) – partnerskap med näringslivet

Miljöorganisationen WWF har i flera år arbetat med att stödja näringslivet och finanssektorn i deras arbete med biologisk mångfald. Nyligen har satsningen intensifierats med syftet att hjälpa företag att leverera gentemot nationella och internationella mål för biologisk mångfald. Satsningen fokuserar på företagens drivkrafter, såsom marknader och policystyrning genom att utgå från vetenskapligt satta mål (Science Based Targets) och att integrera ett strategiskt arbetssätt i verksamheten i syfte att nå målen genom att arbeta med företagens drivkrafter, såsom marknader och policystyrning. WWF har särskilda partnerskap med till exempel H&M-gruppen med ökat fokus på biologisk mångfald för att utveckla och implementera strategier för biologisk mångfald samt en målsättning att även uppnå en nettopositiv påverkan på biologisk mångfald (H&M Group, 2021). Ett annat exempel är ett förnyat partnerskap mellan WWF och IKEA för att skydda och hantera naturresurser och driva mot mer hållbara affärsmetoder (WWF, 2021).

Skogsindustrieföretaget Stora Enso har nyligen anslutit sig till den nya WWF-plattformen Forests Forward för att främja samarbeten och samverkan. Plattformen engagerar företag och investerare för att uppnå skogsrelaterade hållbarhetsmål, såsom att skydda den biologiska mångfalden och återställa skogar. Forests Forward har som målsättning att hjälpa företag, investerare och samhällen att förbättra skötseln av 150 miljoner hektar skog globalt fram till 2030 (Stora Enso, 2021).

Kunskapsspridning genom tjänster

Konsulter spelar en viktig roll att sprida kunskap, strategier och lösningar till företag och verksamhetsutövare kring biologisk mångfald.

Flera svenska miljökonsultföretag erbjuder olika tjänster kopplat till biologisk mångfald. Det finns flera specialiserade naturmiljökonsultbolag med spetskompetens inom biologisk mångfald som erbjuder både strategisk och operativ hjälp till företag som vill kartlägga sin påverkan på biologisk mångfald. Flertalet konsulter synliggör betydelsen av biologisk mångfald exempelvis genom att kartlägga och värdera ekosystemtjänster inom olika miljöer och ekosystem samt genom att visa hur främjandet av naturbaserade lösningar kan bidra till ökad biologisk mångfald.

Flertalet miljökonsultföretag bistår också företag med utveckling av mått och metoder för att mäta, bedöma och jämföra förutsättningarna för olika arter och livsmiljöer liksom utveckling av indikatorer för påverkan på biologisk mångfald. Integrering av biologisk mångfald i styrning och värdeskapande processer är ett område som är under utveckling och som efterfrågas alltmer av marknaden. Naturvärdesinventeringar som underlag till miljökonsekvensbeskrivningar liksom vägledning till verksamhetsutövare kring ekologisk kompensation, alternativa lösningar eller skyddsåtgärder är också vanliga tjänster hos flera miljökonsultbolag.

3.2 Branscher med direkt påverkan

Näringslivets påverkan och beroende av den biologiska mångfalden är stor. Den biologiska mångfalden i världen försämras i snabb takt (Naturvårdsverket, 2020a) och förändrad markanvändning nämns som en viktig orsak. Företag som tar mark, jordbruk- och skogsområden i anspråk genom sin verksamhet har en stor möjlighet att bidra till att bevara och stärka den biologiska mångfalden. Eftersom dessa branscher påverkar biologisk mångfald genom markanvändning har företagen en större vana att redovisa sin påverkan, jämfört med de företagen som har en mer indirekt påverkan på naturen genom sin verksamhet (Ecogain, 2021).

Skogsindustrin

Skogsbruk bedrivs för att kunna leverera produkter och ekosystemtjänster som samhället efterfrågar, till exempel byggnadsvirke, fibrer för papper och hygienprodukter, bränsle för uppvärmning och elproduktion (Hannerz och Simonsson, 2020; Hansen et al. 2014). Under de senaste åren har också skogsbrukets roll i klimatomställningen och för den biologiska mångfalden kommit i allt större fokus. I den årliga uppföljningen av miljö kvalitetsmålet Levande skogar nämns bland annat att för att lyckas med bevarande av biologisk mångfald är det av stor betydelse med åtgärder och insatser i de områden där virkesproduktion bedrivs (Naturvårdsverket, 2021). Det behövs förbättringar av den miljöhänsyn som tas vid skogsbruksåtgärder. Vidare behövs en ökning av den areal som brukas med hyggesfria metoder. Påverkan på biologisk mångfald från skogsbruk utgör en angelägen fråga både för Sverige (SOU, 2020) och för EU (EU, 2021b).

Skogsägare och skogsbolag tar olika typer av naturhänsyn i sitt skogsbruk. Mest förekommande är den hänsyn som tas i samband med föryngringsavverkningar då det lämnas trädgrupper, kantzoner och hänsynskrävande biotoper. En annan typ av hänsyn är när markägarna avsätter hela skogsbestånd för att bevara eller öka naturvärdena, vilka benämns ”frivilliga avsättningar” (Simonsson, 2021). Dessa åtgärder tillsammans bidrar till att öka mängden gammal skog och strukturer som är viktiga för den biologiska mångfalden. Andra åtgärder är ekologiska landskapsplaner, gröna skogsbruksplaner, blå målklassning, naturvårdsbränning, aktivt skapande av död ved och riktade insatser mot olika artgrupper. Många skogsbrukare är certifierade enligt Forest Stewardship Council (FSC) och/eller Programme for the Endorsement of Forest Certification (PEFC); drygt hälften av Sveriges produktiva skogsmarksareal är certifierad enligt FSC och/eller PEFC. Genom att certifiera sin mark gör markägaren ett åtagande att följa certifieringsorganens regler och krav för att främja ett ansvarsfullt skogsbruk, inklusive att bevara och skydda den biologiska mångfalden (FSC, 2021; PEFC, 2021).

Samtidigt visar många utvärderingar att det står illa till för en stor del av den biologiska mångfalden i den svenska skogen. I Skogsstyrelsens årliga uppföljning av miljö kvalitetsmålet Levande skogar 2021 konstaterar myndigheten att de åtgärder som görs för att bevara och utveckla viktiga livsmiljöer för hotade och känsliga arter inte är tillräckliga (Naturvårdsverket, 2021). Modernt skött skog är ofta likåldrig, mer sluten, har få gamla träd och har inte mycket naturligt skapad grov död ved, även om arealen skog som uppfyller kriterierna för död ved och grova träd ökat under de senaste åren. Avverkning av skogar med höga naturvärden, igenväxning och allt tätare skogar, särskilt med ökad andel gran i södra Sverige, påverkar också en betydande andel arter (Artdatabanken, 2021). För att

bevara viktiga livsmiljöer behövs formellt skydd av skogar med höga naturvärden, liksom att skogsägare gör frivilliga markavsättningar. Satsningar på att öka arealen som brukas med hyggesfria metoder, arbetet med förbättrad miljöhänsyn till både natur- och kulturmiljövärden vid skogsbruksåtgärder, och arbete med att skapa en sammanhängande grön infrastruktur är exempel på andra viktiga insatser. Vissa skogsmiljöer behöver restaureras eller genom naturvårdande skötsel skötas på ett sätt som bibehåller deras värden. Tätortsnära skogar eller andra skogar där många människor vistas kan behöva skötas med anpassade metoder för att bli mer attraktiva och tillgängliga.

Skogsindustrin har arbetat med biologisk mångfald under en lång tid och det finns flera exempel på olika strategier med fokus på biologisk mångfald som nyligen lanserats av olika skogsföretag. Skogsindustrierna har nyligen satt nya mål för medlemmarnas arbete med biologisk mångfald. Till 2030 ska arealen gammal skog, arealen lövdominerad skog, volymen död ved och virkesförrådet av grova träd öka med ytterligare minst 10 procent vardera (Skogsindustrierna, 2021).

Under 2021 presenterade även Sveaskog en ny inriktning för hållbart skogsbruk med ambitionen att gå i spetsen för den EU-gemensamma strategin för biologisk mångfald i Sverige. I ett första skede har Sveaskog beslutat att under kommande femårsperiod genomföra ett antal åtgärder i tre olika typer av skogsmiljöer. Dessa åtgärder syftar till att bidra till nationella och EU-gemensamma mål för klimat och biodiversitet (Sveaskog, 2021).

SCA är ett annat exempel på skogsindustriföretag som har som mål att bevara skogens biologiska mångfald, där målet är att skogarna ska vara minst lika rika på biologisk mångfald i framtiden som de är idag. Företaget menar att de processer som påverkar mångfalden är komplexa och sträcker sig över lång tid, och att det därför inte finns något enkelt sätt att avgöra när man gjort tillräckligt och målet är uppnått. SCA utvärderar effekten av åtgärderna löpande och följer den forskning som sker på området (SCA, 2021). Inom ramen för att nå en högre precision i arbetet med att värna den biologiska mångfalden har SCA identifierat rödlistade arter som påverkas negativt av skogsbruk med normal naturhänsyn. För dessa arter tar företaget ett artansvar och utvecklar specifika åtgärder för att utveckla och bevara livsmiljöer som svarar mot arternas behov. I det fortsatta arbetet har SCA som mål att integrera artansvaret i den operativa verksamheten, fortsätta utvecklingen av kunskapsbasen, utöka inventering och uppföljning samt etablera partnerskap för kunskapsuppbyggnad och fortsatt metodutveckling.

Jordbrukssektorn

Jordbruket och livsmedelsproduktionen bygger på väl fungerande ekosystem och spelar därmed en betydelsefull roll för att bevara biologisk mångfald och skapa långsiktigt hållbara ekosystem för växter, djur och människor. Ett långsiktigt hållbart jordbruk behöver ta hänsyn till biologisk mångfald och ekosystemtjänster i sina affärsmodeller för att uppnå lönsamhet. Utan biologisk mångfald kommer de ekosystemtjänster som jordbruket är beroende av att försvinna vilket försvårar, och i vissa fall omöjliggör, fortsatt jordbruk (Jordbruksverket, 2019). Nästan hälften av Sveriges alla växter, däggdjur, kräl- och groddjur, en fjärdedel av alla häckande fåglar och hälften av alla insekter finns representerade i det svenska odlingslandskapet (WWF, 2018). Under de senaste hundra åren har det svenska odlingslandskapet påtagligt förändrats, vilket medfört att många av landskapets arter och naturtyper minskat i antal och utbredning (Jordbruksverket, 2019).

Ökad produktionseffektivitet och rationalisering av jordbruket leder ofta till ökad lönsamhet på kort sikt. Ofta används dyra bekämpningsmedel som är energi-krävande att framställa och ofta har en negativ på andra ekosystem än jordbruksmark (Formas, 2010). Att aktivt ta hänsyn till ekosystemtjänster och biologisk mångfald i produktionen på gårdar kan ha flera långsiktiga nyttor som kan främja och öka den biologiska mångfalden i odlingslandskapet (Tidåker och Landquist, 2017). Dessa inkluderar bland annat etablering av mellangrödor, fånggrödor, blomrika kantzoner, alléodlingar samt mångfald av grödor över tid i ett landskapsperspektiv. Sådana insatser kan bidra till ökad kolinlagring i jordbruksmark vilket kan öka markbördigheten, motverka utlakning av näringsämnen till vattendrag samtidigt som livsmiljöer för pollinerare och andra nyttodjur återskapas (Jordbruksverket, 2019).

Det är i själva odlingen som beroendet och påverkan på den biologiska mångfalden är stor och många jordbruksföretag fokuserar sitt arbete med biologisk mångfald på främjande insatser inom just odlingslandskapet eller genom bevarande av ängs-, naturbetesmarker och kulturmiljöer som kan ha en mycket rik artrikedom. Många jordbruksföretag bidrar också till en biologisk mångfald genom erhållande av miljöersättning och kompensationsstöd. Andra exempel på arbetssätt inom jordbrukssektorn som bidrar till minskad negativ påverkan på biologisk mångfald är utveckling av nya metoder och kunskapsutveckling för växtförädling, precisionsodling, växtskydd, ekologisk produktion samt användning av certifieringar som innebär åtaganden för att gynna biologisk mångfald (LRF, 2017; Lantmännen, 2021). Företagens klimatarbete kan indirekt också minska påverkan på biologisk mångfald. Beroendet och påverkan på biologisk mångfald sker även indirekt genom inköp av insatsvaror och andra odlade råvaror och material. Fastigheter och nyetableringar av produktionsanläggningar inom jordbruk- och livsmedelssektorn har också en påverkan på den biologiska mångfalden genom att mark tas i anspråk. Enligt Jordbruksverket (2019) behövs såväl förstärkta satsningar inom nuvarande styrmedel som nya eller förändrade styrmedel för att gynna den biologiska mångfalden inom jordbrukssektorn.

Energi-, bygg- och infrastrukturen

Energiproduktion, anläggning och utbyggnad av infrastruktur har en direkt påverkan på kringliggande ekosystem och biologisk mångfald. Vid anläggning och drift påverkas miljön lokalt i form av förändrad markanvändning, vilket påverkar naturmiljön på olika sätt. Denna påverkan kan vara betydande och beror på typen av landskap och naturmiljö som berörs samt skötselåtgärder under driftfasen (Mattsson et al. 2021). Den negativa miljöpåverkan i form av bland annat ändrad markanvändning, energi- och råvaruförbrukning som exploatering av energi och infrastrukturen orsakar, kan sällan motiveras enbart med de lokala och direkta positiva effekter exploateringen också kan ge upphov till. Ett exempel på positiva effekter är att ledningsgator liksom sidoområden till vägar och järnvägar kan utgöra värdefulla miljöer och spridningskorridorer för olika växt- och djurarter (Berg et al. 2015). Luftledningsstråk kan samtidigt medföra stor påverkan på landskapet och de kvaliteter som människor vill slå vakt om samt känsliga natur- och kulturmiljöer. Därför är det viktigt att ledningar lokaliserar med omsorg och utformas med hänsyn till de natur- och kulturvärden som finns i landskapet (Svenska Kraftnät, 2014). Flera energi- och elnätsföretag arbetar aktivt med inventeringar och att identifiera hinder och möjligheter för att öka den biologiska

mångfalden i kraftledningsgator. Energiföretagen Fortum och Vattenfall har också identifierat biologisk mångfald som en prioriterad fråga och har satt mål om netto-positiv påverkan på biologisk mångfald.

Bygg- och anläggningsbranschen är en av de mest resurskrävande och energi-krävande industrierna (SBUF, 2015). Vid ny- och ombyggnation och anläggnings-verksamhet är det därför viktigt för den biologiska mångfalden att byggsektorn tar hänsyn till materialval, energiuttag av naturresurser och transporter samt hante-ring av byggavfall. Exempel på strategiskt arbete hos bygg och fastighetsbolag är deltagande i nätverk (humlegården, specialfastigheter, Riksbyggen mm). Många företag inom fastighetsbranschen satsar på att skapa gynnsamma utemiljöer för biologisk mångfald genom anläggning av ängar, gröna tak, humleholkar och insektshotell.

Utvärderingar visar att byggbranschen anser att det är främst byggprojektets ekonomi som begränsar och försvårar för fastighetsbolag och entreprenadbolag att genomföra investeringar i gröna ytor med hög biologisk mångfald. Erfarenheter visar att det främst är två drivkrafter som skulle kunna påverka prioritering eller stötta investeringen. Den första är när det finns krav från exempelvis miljöcertifie-ringar eller andra lokala eller nationella krav som ska följas. Den andra är att lyfta fram de nyttor som kan bli tillgodosedda då lösningen installeras och på så sätt motivera investeringen (Andersson och Green, 2017).

Gruv- och mineralbranschen

Sverige är idag en av EU:s största gruvnationer. Gruv- och mineralbranschen är en av de verksamheter som behöver ta ny mark i anspråk för att bryta nya kritiska metaller och mineral som behövs för bland annat batterier, vindkraftverk och solpaneler och är av stor betydelse för samhällets klimatomställning samt för att bibehålla Sveriges framtida industriella konkurrenskraft och innovationskapacitet (Regeringen, 2021). Denna verksamhet har en stor påverkan på biologisk mångfald i närområdet. Stål- och cementindustrin kräver stor åtgång av material och energi. Utsläpp av växthusgaser orsakar dessutom utsläpp av kemikalier och partiklar vilket kan ha en negativ påverkan på den biologiska mångfalden. Branschen har länge arbetat med efterbehandling efter avslutad drift genom återplantering av skog samt återskapandet av deponier och industriområden.

Under senare år har allt fler naturvårdsinsatser inom både bygg- och anlägg-ningsbranschen (se avsnittet ovan) liksom gruv- och mineralbranschen inriktat sig på ekologisk kompensation som verktyg för att kompensera förlusten av biologisk mångfald genom exploateringsprojekt. Bland annat har gruvföretagen Boliden och LKAB använt sig av ekologisk kompensation vid gruvetableringar. Ekologisk kompensation lyfts ofta fram som ett verktyg för att hindra förlusten av biologisk mångfald och ekosystemtjänster och definieras som ”gottgörelse genom att den som skadar naturvärden som utgör allmänna intressen, såsom arter, naturtyper, ekosystemfunktioner och upplevelsevärden, tillför nya naturvärden eller skyddar befintliga värden som annars skulle riskera att gå förlorad” (Naturvårdsverket, 2017). Ekologisk kompensation kan leda till att fler bygg- och infrastrukturprojekt utformas på ett sådant sätt att samhällsekonomisk nytta av biologisk mångfald och ekosystemtjänster inte går förlorad (SOU, 2017). Enligt Josefsson et al. (2021) sak-nas det vetenskapligt stöd för att ekologiska kompensationsåtgärder är tillräckliga och fungerar för att mäta vilken biologisk mångfald som går förlorad vid exploate-

ringsprojekt. Innan ekologisk kompensation är möjligt ska skadelindringshierakin¹ tillämpas enligt miljöbalken, det vill säga att exploatören ska sträva efter att (1) undvika, (2) minimera och (3) återställa den biologiska mångfalden eller avhjälpa negativ miljöpåverkan på plats (Naturvårdsverket, 2021).

Branschorganisationen för gruvor, mineral- och metallproducenter i Sverige (Swemin) har under 2020 utvecklat en färdplan för hur den svenska gruv- och mineralnäringen ska arbeta för att främja biologisk mångfald, och tagit fram ett gemensamt mål för biologisk mångfald. Enligt färdplanen (Mining with Nature, 2020) är en grund för arbetet att utgå från vetenskapen och skadelindringshierakin det vill säga att undvika, minimera, restaurera och kompensera för påverkan på biologisk mångfald. Färdplanen lyfter också fram att branschaktörer behöver sätta egna mål för biologisk mångfald, utse mandat och avsätta resurser för att systematiskt arbeta mot målen genom att kartlägga risker, beroenden samt möjligheter att skapa mervärden för biologisk mångfald. I färdplanen nämns också betydelsen att dokumentera, följa upp och kommunicera arbetet för biologisk mångfald för att möjliggöra gemensamt lärande inom branschen och samhället i stort. För att nå branschmålet krävs enligt färdplanen ökad kunskap, innovation och samarbeten med andra aktörer, såsom akademi och offentliga aktörer. Behovet av kunskapsuppbyggnad kring arter och naturmiljöer inför restaurering och ekologisk kompensation lyfts fram liksom system för att både värdera biologisk mångfald, effektivisera arbetet och för att inkludera påverkan i värdekedjorna. I färdplanen nämns behovet av strukturer, ramar och stöd från myndigheter till näringslivsaktörer som vill bidra till nationella och globala mål.

3.2.1 Branscher med direkt påverkan - intervjuer

Här sammanställs hur de intervjuade företagen med direkt påverkan på biologisk mångfald reflekterar kring sitt strategiska arbete med biologisk mångfald. I kapitlet beskrivs bland annat företagets prioriteringar kopplat till biologisk mångfald, deras arbete med mål och strategier, kopplingar till svenska och internationella miljömål, samt hinder och framgångsfaktorer i det strategiska arbetet. Frågor som rör uppföljning och mätning kopplat till biologisk mångfald redovisas i kapitel 4.

Prioriterade områden

De intervjuade företagen med direkt påverkan på biologisk mångfald har i sitt strategiska arbete prioriterat områden där de har just direkt påverkan. Företag inom jordbrukssektorn beskriver särskilda insatser för biologisk mångfald kopplat till exempelvis blommande ängar och skadedjur medan de intervjuade företagen inom energisektorn prioriterar områden direkt kopplat till framför allt vattenkraft. Företag inom skogsbrukssektorn verkar prioritera naturvårdande insatser och hänsynsuppföljningar vid avverkningar.

Dock visar företagets prioriteringar också på skillnader mellan företag av olika storlekar. De intervjuade mindre företagen har generellt svårare att ange strategiska prioriteringar och verkar fokusera mer på det operativa arbetet. Bland de större företagen med direkt påverkan som intervjuades finns mer strategiska prioriteringar samt ett bredare arbete med biologisk mångfald. Exempelvis anger

¹ Ibland även benämnd hänsynshierarkin

ett större företag inom energisektorn att de arbetar med biologisk mångfald även kopplat till företagets kontorsfastigheter, det vill säga att företaget beaktar sin påverkan även från andra områden än sin kärnverksamhet.

Risker

Företagen fick även reflektera kring vilka risker som de ser för sin verksamhet kopplat till förlust av biologisk mångfald. Några av företagen har reflekterat kring vad förlusten innebär för deras verksamhet, medan andra har i sina resonemang fokuserat mer på sin egen påverkan på biologisk mångfald.

En intervjurespondent angav att deras företag har tittat på konsekvenser från klimatförändringar och analyserat hur företaget behöver anpassa sig till ett förändrat klimat, men inte tittat på biologisk mångfald på samma sätt.

Den intervjuade aktören inom skogsbranschen angav att förlusten av biologisk mångfald är en affärskritisk fråga för branschen, då hela affärsidén bygger på skogens livskraftiga ekosystem. Intervjuerna visar också att företag inom jordbrukssektorn ser tydliga risker kopplade till insektsangrepp och minskad pollinering vilket även här är en affärskritisk fråga med tanke på den nära kopplingen till olika arter och ekosystem.

Sammanfattningsvis kan konstateras att trots att några av intervjurespondenterna reflekterar kring hur förlust av biologisk mångfald påverkar deras verksamhet saknas det oftast ett systematiskt arbete med kartläggning av dessa risker.

Mål, strategier och handlingsplaner

Endast ett av de intervjuade företagen med direkt påverkan på biologisk mångfald har tagit fram ett övergripande strategiskt mål som explicit och i sin helhet handlar om just biologisk mångfald. Enligt målet ska företaget sträva mot nettopositiv påverkan på biologisk mångfald till år 2030, och det övergripande målet bryts ner till mer specifika mål i miljöhandlingsplaner och miljöledningssystem. Ett av de intervjuade större företagen arbetar pågående med att inkludera biologisk mångfald i sin strategiprocess och anger att det eventuellt kommer att ta fram ett koncernövergripande mål för biologisk mångfald.

I flera fall uppfattar företaget att biologisk mångfald ingår som en del i andra, mer övergripande mål för exempelvis hållbar odling eller framtidens jordbruk. Men även här finns en variation kring hur tydligt företagen kan formulera sig kring den biologiska mångfaldens roll i de mer övergripande målen. Det kan här finnas en viss skillnad mellan större företag med välutvecklade strategier och mindre företag med fokus på det operativa arbetet.

Flera av företagen har specifika mål för olika områden inom biologisk mångfald som exempelvis kan handla om att enbart använda certifierad soja, att öppna alla fiskvägar vid vattenkraft, att uppnå ett visst antal hektar där naturvårdande skötsel genomförs eller en viss andel godkända hänsynsuppföljningar vid skogsavverkning.

De större företagen som intervjuades för studien beskriver strukturer där nya mål tas fram baserat på uppföljningar och där nya handlingsplaner tas fram för att nå målen. Ett av de större företagen har en övergripande strategi för miljö- och klimatarbetet inom sitt område och vill medvetet undvika att ta fram separata strategier för olika frågor, utan vill istället integrera biologisk mångfald tillsammans med andra frågor.

Kopplingar till svenska och internationella mål

De intervjuade företagen ombads att reflektera kring hur deras arbete med biologisk mångfald påverkats av de svenska miljömålen, Agenda 2030 eller övriga internationella åtaganden (som Parisavtalet eller Aichimålen) samt om dessa ger vägledning i arbetet. De fick även beskriva om deras strategiska arbete har påverkats av miljö kvalitetsmålen preciseringar, indikatorer eller generationsmålen strecksatser, och om dessa kan ge vägledning.

De intervjuade företagen ser framför allt att målen påverkat deras arbete i bakgrunden. Endast det intervjuade företaget inom skogsnäringen betonar vikten av miljömålen och särskilt målet Levande skogar där företaget även ingår i ett samarbete med Skogsstyrelsen och andra aktörer för att konkretisera miljö kvalitetsmålet och ta fram konkreta delmål och tydligare steg mot målet. Här uppfattar företaget även att preciseringarna i målet för Levande skogar har tydliga kopplingar och är i linje med framtagna branschgemensamma målbilder.

Andra företag uppfattar miljömålen och Agenda 2030 som ”något man förhåller sig till” och två av företagen menar att målen kan användas och refereras till i affärsplaner och annan kommunikation internt och externt.

Samverkan och nätverk

Samverkan betonas som en viktig faktor som möjliggör strategiskt arbete med biologisk mångfald av nästan alla företag med direkt påverkan som intervjuades för studien. De större företagen inom jordbruk, energi och skogsbruk betonar vikten av att ingå i formaliserade samverkansinitiativ så som Science Based Targets for Nature eller Business@Biodiversity Sweden. Fördelen med dessa samverkansinitiativ anges vara att det möjliggör lärande från andra samt omvärldsbevakning. Det anges även att företagen kan bli starkare genom att arbeta tillsammans. De kan exempelvis få tillgång till ny kunskap för att de tillsammans kan bjuda in internationellt framstående personer inom området till samarbete.

Ett av jordbruksföretagen har ett utvecklat samarbete med WWF i projektform samt deltagande i initiativet Hållbar Livsmedelskedja som WWF koordinerar och där biologisk mångfald diskuteras.

De mindre företag som intervjuades betonar vikten av goda exempel från andra likartade verksamheter och anger exempelvis ett annat mindre företag i närområdet inom samma bransch som inspirationskälla. De mindre företagen ingår inte i de formaliserade initiativen för biologisk mångfald och samverkar mer direkt med enskilda företag när de behöver stöd med enstaka frågor.

Samverkan och inspel från forskning betonas också av de intervjuade företagen, och även här är samverkan mer utvecklad hos de större företagen jämfört med de mindre. Ett större företag inom jordbrukssektorn som intervjuades för studien anger att deras prioriteringar (lärkrutor och blommande zoner) påverkades direkt av en SLU-rapport om ämnet. Även länsstyrelserna som samverkansparter nämns av två företag, främst kopplat till enskilda frågor eller regionala projekt.

Utmaningar och behov

De intervjuade företagen med direkt påverkan på biologisk mångfald har svårt att identifiera specifika hinder för just det strategiska arbetet med frågan. Hindren identifieras i större utsträckning kopplat till uppföljning och mätning av företagets arbete med biologisk mångfald. Dessa redovisas i kapitel 4.

De intervjuade företagen inom jordbrukssektorn identifierar dock krav och efterfrågan från olika aktörer i värdekedjan som en utmaning. Det tas upp att grossister måste ställa högre krav, och att det måste finnas betalningsvilja för produkter som producerats utifrån högre krav på biologisk mångfald. Här efterfrågas samverkan med handeln.

Behov av mer forskningskunskap betonas av majoriteten av de intervjuade företagen med direkt påverkan på biologisk mångfald. Det behövs mer kunskap för att företag ska kunna veta om de prioriterar ”rätt åtgärd på rätt plats”.

Det finns även ett stort behov av ytterligare forum för utbyte av erfarenhet och för lärande mellan företag. Det finns nätverk för större företag men för mindre företag saknas nätverk med särskilt fokus på biologisk mångfald och hur man kan arbeta med frågan på en strategisk nivå. Det efterfrågas även forum för kontinuerligt utbyte mellan företag och myndigheter.

Framgångsfaktorer

Att arbeta med att engagera hela företaget och alla anställda i arbetet med biologisk mångfald nämns återkommande som en viktig framgångsfaktor av de intervjuade företagen med direkt påverkan på biologisk mångfald. De menar att det är viktigt att få med anställda på tåget så att de förstår varför det är viktigt att tänka på biologisk mångfald i hela organisationen. För att säkerställa detta arbetar företag med exempelvis informationskampanjer och fältbesök för alla medarbetare.

Det större intervjuade företaget inom jordbrukssektorn ser som framgångsfaktor att det har lyckats ta fram implementerbara och skalbara lösningar som många (jordbrukare) vill använda sig av. Detta möjliggör att fler främjar biologisk mångfald och inte bara de som redan är engagerade i frågan. På samma sätt som med engagemang av anställda betonas vikten av att arbeta med att bredda engagemanget även här. Inom jordbruk nämns även jordbruksstöd från EU för ekologisk odling som viktigt för arbetet med biologisk mångfald av ett mindre företag i sektorn.

De intervjuade företagen fick även reflektera kring vilka lärdomar eller tips de vill skicka med till andra företag. Alla betonar att det är viktigt att börja med att analysera sin verksamhets påverkan på biologisk mångfald. Det betonas att företag måste utgå från sin påverkan i alla delar av värdekedjan och arbeta med dessa. Det tipsas om kartjänster som visar hur situationen med biologisk mångfald ser ut i områden där resurser kommer ifrån, samt andra verktyg för att arbeta med råvaruflöden.

3.3 Branscher med indirekt påverkan

Många företag är indirekt beroende av biologisk mångfald genom sina leverantörskedjor eller via insatsvaror vilket medför både indirekt beroende och påverkan på biologisk mångfald. Indirekt påverkan på biologisk mångfald kan ske i olika delar av värdekedjan genom till exempel inköp av material och råvaror för tillverkning eller genom tjänster eller investeringar. Företag som orsakar utsläpp av växthusgaser påverkar även indirekt den biologiska mångfalden (Bergström et al. 2020). Det är än så länge ovanligt att företag utan direkt markanspråk i branscher som tillverkande industri, handel, dagligvaror, hälsovård, tjänster med flera identifie-

rar biologisk mångfald som en prioriterad fråga genom att exempelvis kartlägga, prioritera och sätta mål för sin värdekedjas påverkan på biologisk mångfald och därefter tillämpa bedömningarna i sina affärsprocesser.

Inköp av material och råvaror för tillverkning

Det finns flera exempel på företag med indirekt påverkan som tar hänsyn till biologisk mångfald genom att bland annat ställa krav på leverantörer vid inköp av råvaror och att dessa råvaror är hållbart producerade, miljömärkta eller miljöcertifierade. Företag kan även arbeta med kunskap och inspirationsbaserade insatser mot leverantörer så att de i sin tur kan arbeta med bevarande och återskapande sätt som stärker den biologiska mångfalden. Genom omvärldsbevakning och påverkansarbete finns det företag, exempelvis Essity och IKEA, som arbetar och verkar för mer hållbara och ansvarsfulla inköp av till exempel skogsprodukter eller engagemang mot avskogning och att de råvaror som används inom branscherna stödjer hållbart skogs- eller jordbruk genom tredjepartscertifiering, eller hållbar utvinning (Malmqvist och Pålsson, 2021). Certifieringen kan medföra en garant och trygghet vid inköp av material. Företag kan också ställa krav att produkterna är spårbarhetscertifierade eller att råvaran i större utsträckning är förnybar eller återvunnen. Det finns även flera exempel där företag med indirekt påverkan identifierar eller kartlägger känsliga områden vid produktionsanläggningar och därefter utvecklar och implementerar handlingsplaner så att produktionen inte påverkar den biologiska mångfalden negativt (Johansson och Hernbo, 2021).

Finansbranschen och investeringar

Under de senaste åren har sambandet mellan biologisk mångfald och finanssektorn blivit allt tydligare och finanssektorn kan ha en viktig roll att spela för att lyfta frågan strategiskt inom företag liksom investera i en riktning som gynnar mångfalden. Eftersom ekonomin är direkt beroende av naturen och förlusten av biologisk mångfald till stor del beror på industriell verksamhet uppkommer det finansiella risker hos företag och hela branscher. Genom att kartlägga risker och möjligheter till följd av förluster av biologisk mångfald kan företag proaktivt arbeta med att minska sin påverkan och att hantera de risker som uppstår. Dessa risker förbises ofta av marknaden och är sällan korrekt prissatta. Det finns ett stort behov av mätbarhet och rapportering av biologisk mångfald. Avsaknad av mätbarhet och data är i nuläget stor och det finns få samordnade dataset kring biologisk mångfald hos företag och investerare. Ett pågående initiativ är NASDAQ:s ESG-dataportal där företag kan dela ESG-information, det vill säga kriterier för miljö, socialt ansvar och bolagsstyrning med syftet att investerare ska kunna få tillgång till information för grundläggande investeringsbeslut. Ungefär 600 företag rapporterar till ESG-portalen och NASDAQ har som mål att även omfatta biologisk mångfald i rapporteringen (Business@Biodiversity Sweden, 2021b).

Banker som investerar i branscher med potentiellt stor inverkan på naturen och dess ekosystemtjänster har stor möjlighet att påverka biologisk mångfald genom policyer som innehåller kriterier för att skydda ekosystem, naturliga livsmiljöer och växt- och djurarter. Enligt Handelsbanken (2021) finns det en generell brist på transparens och information på området vilket skapar hinder för investerare att kvantifiera och ta hänsyn till biologisk mångfald och till risker med minskad biologisk mångfald i sina investeringsbeslut.

Det växande intresset och den mobilisering som sker i samhället kring bio-logisk mångfald syns även tydligt inom finanssektorn. Flera svenska banker, bland annat Swedbank och Nordea har till exempel tillsammans med 82 andra finansiella aktörer undertecknat initiativet ”Finance for Biodiversity Pledge”. Initiativet har åtagit sig att minska förlusten av biologisk mångfald innan 2030. Arbetet fokuserar bland annat på att samarbeta, engagera och bedöma sin egen påverkan på den biologiska mångfalden samt utveckla mål och rapportering av data relaterat till biologisk mångfald (Finance for Biodiversity Pledge, 2021).

3.3.1 Branscher med indirekt påverkan - intervjuer

Här sammanställs hur de intervjuade företagen med indirekt påverkan på biologisk mångfald reflekterar kring sitt strategiska arbete med biologisk mångfald. I kapitlet beskrivs bland annat företagets prioriteringar kopplat till biologisk mångfald, deras arbete med mål och strategier, kopplingar till svenska och internationella miljömål, samt hinder och framgångsfaktorer i det strategiska arbetet. Frågor som rör uppföljning och mätning kopplat till biologisk mångfald redovisas i kapitel 4.

Prioriterade områden

Frågan kring påverkan på biologisk mångfald finns väl förankrad hos de intervjuade företagen på strategisk nivå. Det strategiska arbetet är dock inte speciellt etablerat och är i flertalet fall fokuserat på den mest väsentliga påverkan som verksamheten har, till exempel via sina leverantörer. Detta gäller främst företag med tillverkning som är i behov av råvaror såsom trävaror eller bomull. En annan prioriterad del är fastigheter och markhantering direkt kopplad till verksamheten.

En aktör inom finansbranschen nämnde att de utgått från de fem områden som IPBES har identifierat som drivkrafter bakom förlusten av biologisk mångfald, bland annat avskogning och markanvändning, i kartläggningen av sin påverkan. Ett annat sätt att kartlägga och utveckla sitt arbete har varit att samverka med universitet och högskolor, där examensarbeten hjälpt till att bidra med viktig kunskap. För att påbörja sin kartläggning av ett företags påverkan så genomfördes dels ett strategiskt inriktat examensarbete och ett operativt inriktat examensarbete.

Det är tydligt att klimatfrågan är högt prioriterad av företag just nu men även frågor som cirkulär ekonomi och ansvarsfullt företagande är viktiga. Ett företag nämnde sin påverkan i andra länder där de med sin roll kan agera för att få upp frågan om biologisk mångfald på agendan i samtal med lokala myndigheter och organisationer. Gällande cirkulär ekonomi så påpekades det att en ökad användning av återvunna och återanvända material minskar efterfrågan på jungfruliga råvaror och därmed påverkan på den biologiska mångfalden.

Risker

Det är tydligt att identifierade risker påverkar vilka områden som är prioriterade hos företagen. Detta utkristalliserades tydligast med risker kopplade till företagets behov av råmaterial såsom trävaror, ekologisk bomull och vatten. Flera företag nämnde vikten av att samverka med sina leverantörer och agera tillsammans för att hantera uppkomna problem och utmaningar. Ett företag talade om vikten av tillräckligt med resilienta arter och risken med monokulturer. Flera företag har

lyft vikten av pollinatörer i ekosystemen och detta verkar vara en generellt spridd kunskap. Dessa insikter har dock inte utmynnat i omfattande åtgärder ännu.

En annan typ av risk som lyftes fram är ryktesrisker ("reputational risks" på engelska), det vill säga risken att företaget får ett försämrat anseende på marknaden. Detta är en fråga som företaget betonade som mycket viktig på längre sikt. Det talades också om systemriskerna på klimatområdet och pandemier som är kopplade till förlusten av biologisk mångfald. En respondent nämnde att de inte ännu börjat kvantifiera riskerna och de var ärliga med att de inte vet vilka som är de största riskerna kopplade till biologisk mångfald.

Mål, strategier och handlingsplaner

Det framgår från intervjuerna att det i många fall saknas tydliga mål kopplade direkt till påverkan på biologisk mångfald, men att det också just nu pågår arbete på strategisk nivå och att företagen gärna vill ta fram fler mål på sikt. Företagen talade om användningen av mål kopplat till sina investeringar och framförallt talades det om verksamheternas mål kopplat till klimatfrågan. Ett företag nämnde vikten av att prioritera och välja rätt väg för att veta hur företagets resurser skall användas på bästa sätt.

Ett av de större företagen har förbundit sig till att skydda ekosystem och även förbättra den biologiska mångfalden genom regenerativ resursanvändning, med andra ord vill de hjälpa till att återuppbygga ekosystemen i stället för att bryta ner dem. Ett annat företag hade mål kopplat till ekosystemtjänster som en del av sin hållbarhetsstrategi där olika affärsområden tar fram planer för att arbeta mot målen. Det framkom igen att avskogning är prioriterad fråga och att man vill ha en verksamhet som ej bidrar till avskogningen.

Kopplingar till svenska och internationella mål

Tydligt är att både Agenda 2030 och Parisavtalet har gjort stort avtryck hos de företag som intervjuats. Ett företag angav att de globala målen ligger till grund för mycket av hållbarhetsarbetet inom verksamheten. Däremot verkar inte Aichimålen ha gjort något större avtryck och inte heller miljökvalitetsmålen preciseringar, indikatorer eller generationsmålets strecksatser, bland företagen som undersökts. Här fanns det begränsade insikter hos de intervjuade företagen.

Till viss del har de svenska miljömålen använts som bakgrundsmaterial, exempelvis för att hjälpa till i arbetet med ISO 14001.

Samverkan och nätverk

Det finns en hel del olika initiativ till samverkan som har nämnts av intervjurespondenter, både formella och informella. Det mest nämnda är IPBES som har en särställning kopplat till arbetet med biologisk mångfald på grund av organisationens vetenskapliga fundament, internationella spridning och auktoritet inom området. Ett av företagen jämförde IPBES med IPCC för klimatområdet och påpekade hur viktigt det är att utgå från vetenskapen.

Det finns bland annat ett nätverk kopplat till Göteborgs Universitet som heter Business & biologisk mångfald där både privata företag och forskare med olika bakgrund är aktiva. Arbetet är inte så formaliserat ännu men är tänkt att fortsätta och drivs främst av Handelshögskolan vid Göteborgs Universitet som har lång vana av samverkan med näringslivet inom olika områden.

Kopplat till ekonomi och finans nämns bland annat EU:s taxonomi för hållbara investeringar och TNFD (Taskforce on Nature-related Financial Disclosures) som viktiga för att standardisera rapporteringskrav. Ytterligare ett initiativ kopplat till investeringar är IPDD (Investor Policy Dialogue on Deforestation).

Ett företag nämnde det frivilliga initiativet Business for Nature call for Action, ett annat Tropical Forest Alliance samt samverkansinitiativet CLImB (Changing Land use Impact on Biodiversity). Utanför dessa initiativ och utvecklingsprojekt uppfattas det fortfarande vara upp till företagen att hitta specifika stöd och vägledningar själva.

Utmaningar och behov

Några av de största utmaningarna som har nämnts är att få frågan om biologisk mångfald att bli högre prioriterad då den är långt efter klimatfrågan hos företagen. Det är både tids- och resursbrist hos företagen som gör att biologisk mångfald prioriteras lägre. Flera av intervjurespondenterna tycker att arbetet för att begränsa klimatpåverkan går "hand i hand" med frågan om biologisk mångfald.

Det som återkommande nämns är den stora utmaningen med komplexiteten och svårigheter att mäta och följa upp vilket belyses mer i kapitel 4. Det påpekas också att det är viktigt att få in arbetet med frågan i hela organisationen och det bör ske på ett systematiskt sätt. IPBES nämns ofta som utgångspunkt i arbetet med biologisk mångfald och IPBES fem drivkrafter kopplade till förlusten av biologisk mångfald lyfts fram som prioriterade områden. För att kunna hantera komplexiteten inom området lyfts väsentlighetsanalys som ett viktigt verktyg för att veta vad som är "stort och smått" i sammanhanget och lyfta fram vad man bör prioritera.

Framgångsfaktorer

Flera respondenter anger att det är viktigt att analysera på vilket sätt den egna verksamheten bidrar till negativ påverkan på biologisk mångfald. Nästa steg är att kvantifiera och se hur det är möjligt att göra bättre. Företagen kan med hjälp av mätning och uppföljning ta fram bättre beslutsunderlag och således vidta åtgärder för minskad påverkan.

Ett företag pekade på vikten av användning av bra råmaterial för att ha en så positiv påverkan på naturen som möjligt (och minska negativ påverkan). Företagen verkar dessutom i olika geografiska kontexter vilket gör att det behövs kunskaper kring dessa företagsspecifika förutsättningar.

4. Uppföljning av arbetet med biologisk mångfald

Det saknas idag globala standarder för mätning, uppföljning och rapportering av företagens arbete med biologisk mångfald. Det innebär att det blir svårare att fastställa ett företags eller en branschs påverkan på biologisk mångfald. Bristen på enhetlighet och tydlighet gör att mätning och uppföljning mot satta mål också försvåras. Standardiserade metoder för mätning och uppföljning kan bidra till att öka transparens och jämförbarhet mellan olika aktörers påverkan på och arbete med biologisk mångfald. På global nivå pågår olika initiativ för att ta fram metoder för att mäta och värdera biologisk mångfald liksom initiativ för att hitta gemensamma utgångspunkter och principer för dessa metoder (Lammerant et al. 2020). Det finns redan flera standardiserade metoder för att mäta delmängder av den biologiska mångfalden för olika ekosystem i Sverige. Det finns även en standardiserad metodik, SIS standard för naturvärdesinventering, som värdering möjligt av naturområden baserat på naturmiljöer och artförekomster (SIS, 2021b).

Trots en ökad rapportering och intresse för biologisk mångfald hos företag de senaste åren är det tydligt att biologisk mångfald är en underprioriterad fråga hos många företag (Ecogain, 2021; KPMG 2020). Genom att mäta och följa upp arbetet som görs för biologisk mångfald, har bolag möjlighet att förstå både sin egen påverkan på naturen, och naturens påverkan på den egna verksamheten. Enligt en sammanställning av hållbarhetsrapporter från Sveriges 100 största bolag, rapporterar drygt en tredjedel av svenska bolag sin påverkan på den biologiska mångfalden. Samtidigt har mindre än fem procent identifierat förlust av biologisk mångfald som en risk som kan påverka den egna verksamheten (KPMG, 2020). Det svenska Biodiversitetsindexet som konsultföretaget Ecogain tagit fram, gör en liknande bedömning (Ecogain, 2021). I 2021 års index som undersökte hur de 240 största bolagen i Norden och Baltikum rapporterar kring biologisk mångfald, nämner mer än hälften av bolagen begreppet ”biologisk mångfald” i hållbarhetsredovisningen (Ecogain, 2021). En femtedel av de undersökta företagen har någon form av policy eller mål och fem procent av de undersökta företagen har beslutat om tidsatta mål för ingen nettoförlust av biologisk mångfald (på engelska No Net Loss, NNL) eller ökade värden för biologisk mångfald (på engelska Biodiversity Net Gain, BNG) till 2030 (Locke et al. 2021).

En anledning till att få företag rapporterar och har mål för biologisk mångfald kan vara att det inte finns någon klar definition eller gemensam syn på vad biologisk mångfald innebär för företag. Dessutom är det utmanande att mäta tillståndet och förändringen av biologisk mångfald på ett enhetligt och kvantitativt sätt eftersom biologisk mångfald är synnerligen platsspecifik (Palme, 2021). Befintliga rapporteringsstrukturer för hållbarhetsrapportering och mätning och uppföljning av miljöpåverkan bygger på ramverk och riktlinjer som inte är anpassade för att beskriva företagens hantering av biologisk mångfald (Jonäll, 2021).

4.1 Metoder för att mäta och följa upp

Samverkansprojektet CLImB startades 2020 med målet att ta fram en standardiserad och förankrad metod för att värdera biologisk mångfald i samband med förändrad markanvändning på land. Projektet leds av miljökonsultföretaget Ecogain och metoden är tänkt att hjälpa företag att trovärdigt kvantifiera och kommunicera den direkta påverkan (både negativ och positiv) på biologisk mångfald. I referensgruppen ingår 30 samhällsaktörer: myndigheter, ideella organisationer, företag, ekologikonsulter, branschorganisationer. En expertgrupp bestående av forskare från Umeå Universitet, Chalmers och SLU är också knutna till projektet. Projektet startades utifrån att det i dag saknas ett standardiserat och jämförbart sätt och verktyg att mäta och värdera biologisk mångfald samtidigt som värderingsmetoder krävs för att företag och organisationer ska kunna rapportera på egna mål och strategier. Eftersom kraven på näringslivet inom biologisk mångfald ökar från finansärer, marknaden och övriga intressenter behövs systematisk samverkan. Det är dessutom en utmaning för företag och organisationer att enskilt orientera sig bland befintliga metoder och initiativ (Ecogain, 2021). Inom projektet testas och utvecklas två olika metoder. Den ena metoden är baserad på DEFRA:s Biodiversity Metric (det brittiska departement som handlägger miljö-, livsmedels-, jordbruks- och fiskefrågor) och utgår från att biodiversitetsvärden tas fram utifrån olika egenskaper i olika naturtyper. Den andra metoden är inspirerad av flera internationella principer: Natural Capital Index, Biodiversity Intactness Index och Biological Diversity Protocol. Metoderna ska huvudsakligen använda data som är insamlad med den svenska standarden för naturvärdesinventering (SIS, 2021b).

4.2 Branscher med direkt påverkan

4.2.1 Branscher med direkt påverkan - intervjuer

Här redovisas hur de intervjuade företagen med direkt påverkan på biologisk mångfald reflekterade kring uppföljning och mätning av deras arbete med biologisk mångfald. I intervjuerna diskuterades hur företagen följer upp sitt arbete samt vilka framgångsfaktorer, utmaningar och stödbehov som kan finnas.

Metoder för analys, mätning och uppföljning

De intervjuade företagen med direkt påverkan på biologisk mångfald följer främst upp effekter av specifika åtgärder. På samma sätt som vid strategiskt arbete med biologisk mångfald märks även här skillnader mellan större och mindre företag där större företag oftare har mer välutvecklade system för uppföljning.

Inom skogsindustrin nämns hänsynsuppföljning vid avverkning som den viktigaste uppföljningsmetoden där branschen delar en gemensam metod med 15 parametrar där det bland annat ingår att inte skada hänsynskrävande biotoper, att befintlig död ved lämnas kvar och att bevara naturvärdesträd. Att inte uppnå vissa parametrar, så som parametern om att inte skada hänsynskrävande biotoper, leder automatiskt till att hänsynsuppföljningen blir underkänd. Om resultaten från uppföljningarna visar att företaget har brister i sin naturhänsyn inom vissa områden tar företaget utifrån informationen fram nya mål och handlingsplaner fram för att

förbättra situationen. I vissa fall kan företaget bedöma att nya mål eller handlingsplaner inte behövs, och att det är mer effektivt att fokusera på interna eller externa informationsinsatser. Inom skogsbranschen är även externa skogsrevisioner viktiga där uppföljningar görs kopplat till skogscertifieringar såsom FSC.

De intervjuade företagen inom jordbrukssektorn beskriver uppföljning av särskilda insatser framför allt i form av antal kvadratkilometer som täcks av insatser. Ett större företag inom jordbrukssektorn följer även upp sina policyer när det gäller att minska användningen av riskgrödor och använda certifierad soja samt fasa ut palmoilja.

Inom energisektorn har ett mindre företag främst följt upp användningen av öppnade fiskvägar med hjälp av kameror, men planerar att utveckla ett uppföljningsprogram för att exempelvis följa upp planerade satsningar på pollinerare. Ett större företag inom energisektorn följer årligen upp sin miljöhandlingsplan där företaget i senaste versionen försökt sätta mer kvantitativa mål för biologisk mångfald. I företaget betonas att det behövs olika mätmetoder och både kvantitativa och kvalitativa metoder som kan passa i olika sammanhang.

Indikatorer och KPI:er

De intervjuade företagen som följer upp sitt arbete med biologisk mångfald använder främst indikatorer och nyckeltal (KPI:er) kopplat till specifika insatser. Det kan exempelvis handla om antal kvadratkilometer eller att en viss procentandel av identifierade hotspots för biologisk mångfald ska ha specifika skötselplaner för att skydda och stärka biologisk mångfald i området.

Särskilt de större företagen som intervjuades i studien berättar att de arbetar med att ta fram fler KPI:er. I ett av företagen pågår arbete med att ta fram en koncernövergripande KPI för biologisk mångfald men eftersom arbetet pågår finns inte mer information om detta. Initiativ som Science Based Targets for Nature och de initiativ som olika nätverk driver uppfattas som positiva insatser för att identifiera lämpliga KPI:er för större företag.

Certifieringar och standarder

Inom skogsbruk påverkas uppföljning särskilt av skogscertifieringar som PEFC och FSC och externa revisioner som görs inom ramen för certifieringarna. Inom jordbruket nämns IP-Sigill och KRAV samt ISO-standarder.

Generellt efterfrågar företagen gemensamma standarder och ramverk för just uppföljning och mätning. Initiativ som SBTN uppfattas som viktiga just för att de kan ge företag verktyg för att mäta biologisk mångfald i hela leverantörskedjan. Inom SBTN ska det även bli möjligt att samla olika typer av miljödata till en enkel indikator för att analysera en verksamhets biodiversitetsfotavtryck.

Utmaningar och behov

Komplexiteten i uppföljning av arbetet med biologisk mångfald uppfattas som den främsta utmaningen av de företag som redan påbörjat sitt arbete med uppföljning. Det finns en stor brist på vetenskaplig kunskap om vilka åtgärder som behövs men även exempelvis hur stora arealer som behövs för att en åtgärd ska kunna få tillräcklig effekt. Samtidigt betonar en av intervjurespondenterna att det är viktigt att ha respekt för komplexiteten men inte låta den stå i vägen och stoppa arbetet med uppföljning.

Eftersom frågorna är så pass komplexa är det även en utmaning att hitta en balans mellan att beskriva den mångfacetterade verkligheten och att förenkla budskapet så att den blir kommunicerbar mot exempelvis företagsledningar. Flera intervjurespondenter betonar att inom näringslivet är det viktigt att kunna visa på effekter från åtgärder och då behöver vissa förenklingar göras. Initiativ såsom CLImB och SBTN är därmed viktiga eftersom de hjälper företag att följa upp sin påverkan på biologisk mångfald och att fram indikatorer som kan användas i kommunikationen. Ett av de intervjuade företagen beskriver att företaget kommer att, med hjälp av sitt deltagande i SBTN, få fram en enkel indikator som samlar olika typer av miljödata i en indikator som ska visa företagets samlade biodiversitetsfotavtryck.

På samma sätt som inom strategiskt arbete efterfrågar de intervjuade företagen mer samverkan företagen emellan och samverkan mellan företag och akademi även kopplat till uppföljning och mätning. Det finns ett stort behov av mer forskning för att hjälpa företag att hantera komplexiteten i uppföljning och mätning av sitt arbete med biologisk mångfald.

En av de intervjuade företagen inom energisektorn som arbetat med mätfrågor menar också att det behövs samsyn mellan företag och myndigheter kring metoder för mätbarhet. Det finns en svensk standard för naturvärdesinventering men en intervjurespondent menar att Sverige kan behöva något som liknar Storbritanniens system för att mäta biologisk mångfald i projekt och för att göra kompensationsåtgärder. Systemet har utvecklats av landets motsvarighet till Naturvårdsverket.

Framgångsfaktorer

Företagen har generellt svårt att ange framgångsfaktorer för arbetet med uppföljning av biologisk mångfald eftersom de uppfattar att de fortfarande är i tidiga skeden i sitt arbete. Deltagande i utvecklingsprojekt som SBTN uppfattas som viktigt för att kunna få stöd med utveckling av uppföljningsarbetet. Även den nya teknikens möjligheter framhävs av flera intervjurespondenter som något som kan underlätta uppföljning framöver. Exempelvis kan ny teknik som fjärranalys och autonoma system användas för att skanna av områden och till exempel se hur stor del av en yta som är avsatt för odling i ett visst område samt hur marken runtom odlingsmarken används. Särskilt de större företagen har utvecklingsprojekt kopplat till dessa tekniker, så som utveckling av AI-algoritmer för att se hur fisk vandrar och för att följa upp om trappor vid vattenkraftverk fungerar.

4.3 Branscher med indirekt påverkan

4.3.1 Branscher med indirekt påverkan - intervjuer

Här redovisas hur de intervjuade företagen med indirekt påverkan på biologisk mångfald reflekterade kring uppföljning och mätning av deras arbete med biologisk mångfald. I intervjuerna diskuterades hur företagen följer upp sitt arbete samt vilka framgångsfaktorer, utmaningar och stödbehov som kan finnas.

Metoder för analys, mätning och uppföljning

Alla företag påpekar att det är ett väldigt komplext område att mäta och följa upp och att det behövs mer kunskap och stöd för att kunna göra exempelvis beräkningar och mätningar. I jämförelse hävdar flera av företagen att klimatpåverkan är enkel att mäta och följa upp. Det påpekades under intervjuerna att initialt så var klimatarbetet också väldigt utmanande bland annat med "skakig" rapportering och uppföljning men med ett gemensamt ramverk och metoder stabiliserades arbetet.

En intervjurespondent nämnde att deras företag inte kan mäta påverkan på biologisk mångfald direkt, men det går att mäta olika faktorer indirekt som kan bidra till påverkan på biologisk mångfald. Det efterfrågas också en "biodiversitets-ekvivalent" på samma sätt som koldioxidekvivalenter, för att kunna mäta hur stor påverkan företaget har. Utan det behöver företaget gå in i "varje skog och byggnad" för att mäta. Man nämnde också möjligheten att flyga och göra mätningar, till exempel med hjälp av fjärranalys.

Flera företag pekar på Science Based Targets for Nature som en metod som de tror mycket på även om många företag även tittar på andra metoder. Om Science Based Targets for Nature får genomslag och blir en mer etablerad metod hoppas företagen att det skulle leda till större jämförbarhet och ett standardiserat förhållningssätt. Just erfarenheter från arbetet med Science Based Targets (SBT) kopplat till klimatarbetet gör att företagen är extra positiva till metoden. Standardisering och tydliga definitioner är viktigt för företagen. En intervjurespondent påpekade att det kommer krävas flera olika mätetal, troligen specifika för varje bransch där man vill mäta något som hänger ihop med den faktiska påverkan. Det är sannolikt inte samma över olika branscher.

Ett företag nämnde ett verktyg för ekosystemtjänstanalys som kan användas i samband med markförvärv och nyproduktion där det går att analysera de värden olika platser har och även ta fram åtgärder. Denna ekosystemtjänstanalys bidrar till beslutsunderlag och är en del av ett hållbarhetsverktyg som inkluderar flera olika hållbarhetsaspekter.

När det gäller uppföljning i ett företags värdekedja så är det viktigt enligt intervjurespondenterna att arbeta långsiktigt med hjälp av löpande uppföljningar där revisioner, granskningar och tidsbestämda aktiviteter är nödvändiga. Detta exemplifierades av flera företag som har leverantörer i andra länder än Sverige.

Indikatorer och KPI:er

Ett av företagen påpekade att det är möjligt att använda KPI:er som är relaterade till biologisk mångfald utan att specifikt mäta biologisk mångfald. De KPI:er som används idag inom verksamheten sätts i relation till beslutsmaterial, ekonomiska utredningar och hur dessa ska följas upp miljömässigt. Det påpekas att det är viktigt med ett balanserat beslutsfattande för att kunna fatta beslut som är hållbara över tid.

Verktygen och initiativen Forest 500 och Trase nämns som stöd för att kunna ta fram indikatorer kopplade till skogsbruket. Forest 500 identifierar och rankar företag och finansiella aktörer kopplade till risker inom skogsbruket. Trase är också ett internationellt initiativ för granskning och genomlysning med fokus på avskogning. Den intervjuade aktören inom finansbranschen hade inga indikatorer eller KPI:er kopplade till biologisk mångfald och skogsbruket. Inom jordbruket

nämns att jordbruksförvaltare har mätetal och KPI:er som exempelvis andel av avsatt mark och restaureringar.

Certifieringar och standarder

Det är tydligt att det är viktigt med certifieringar hos de intervjuade företagen. Några som nämns kopplat till fastigheter är BREEAM (BRE Environmental Assessment Method) och LEED (Leadership in Energy and Environmental Design). Det finns många certifieringar kopplat till textilindustrin, till exempel Better Cotton, GOTS (Global Organic Textile Standard), OCS (Organic Content Standard) och RWS (Responsible Wool Standard). Inom jordbrukssektorn nämns bland annat Leading Harvest och RSPO (Roundtable on Sustainable Palm Oil) för palmolja. För skogsbruket är det FSC som verkar dominera enligt respondenterna.

Utmaningar och behov

Ett mycket stort problem som flera intervjurespondenter nämner är att det inte finns några standarder eller vedertagna metoder för vad man skall mäta. Det är just komplexiteten och bristande kunskaper som är de största utmaningarna kopplat till biologisk mångfald.

Just kunskapsuppbyggnad inom företagen och tilliten till vetenskapen framhävs som två nycklar. Företagen nämner exempelvis både Chalmers och forskare som källor till ökad förståelse. Här har examensarbeten vid universitet och högskolor en viktig plats att fylla. Ett företag angav att det är viktigt att utgå från ett livscykelperspektiv och ett annat att man behöver arbeta med ett helhetsperspektiv för att uppnå bra resultat vad gäller mätning och uppföljning av biologisk mångfald.

Framgångsfaktorer

Det lyftes fram flera olika faktorer som är viktiga för att komma framåt med uppföljning och mätning av biologisk mångfald. Exempelvis nämndes att våga ta steg framåt trots att det är ett komplext och osäkert område. Man behöver ”chansa lite” och arbeta med entreprenörskap. Företagen vill kunna mäta och följa upp sina investeringar med risker och avkastning, om det var möjligt skulle frågan komma högre upp på agendan.

En kommentar var ett det möjligtvis kan vara enklare för mindre organisationer som är mer lokalt förankrade och känner till området de verkar i bättre. Då vet de vilka frågeställningar som är viktiga. Lokalt fokus och engagemang är troligen en viktig framgångsfaktor för att mäta och inventera miljön. Det är också viktigt med eldsjälar som driver dessa frågor lokalt. Där kan även en viktig del vara lokala ambitioner från kommuner och regioner som kan hjälpa till att driva på arbetet.

Det gäller att se värdet av naturen och hur biologisk mångfald skapar värden. Som ett företag uttryckte det, att man kan arbeta med regenerativt jordbruk och att ”inte ta av naturen”. Att få möjligheten att få vara på plats och kunna studera den aktuella naturen och verksamhetens påverkan lyftes fram och exemplifierades av bomullsodlingar där det tydligt framgick vilken som var en ekologisk odling jämfört med en konventionell. I samband med besök och faktiska jämförelser så framgår tydligt enligt respondenten hur stor skillnad det är på dessa båda sätt att odla bomull.

5. Analys

Utifrån de resultat som har framkommit i litteraturstudien och intervjuundersökningen med de nio olika verksamheterna analyseras i detta kapitel företagens strategiska arbete och uppföljning med biologisk mångfald från olika perspektiv. Först och främst är det viktigt att belysa de skillnader som finns mellan företag som har direkt och mer indirekt påverkan på biologisk mångfald samt storleken på dessa verksamheter. Det är viktigt att tydligt lyfta fram de utmaningar och behov som finns idag samt att hitta framgångsfaktorer och enskilda lösningar som kan inspirera fler företag. Dessutom är det viktigt att försöka förstå vad som kan vara företagsspecifika lösningar och vad som är möjligt att generiskt dela med fler företag. Jonäll (2021) menar bland annat att indikatorer som utvecklats inom specifika affärssammanhang på företagsnivå ofta inte är allmänt översättbara till andra branscher eller sammanhang. Detta gör det svårt för företag att beskriva eller hantera sin påverkan på biologisk mångfald och jämföra sig med andra företag.

Malmqvist och Pålsson (2021) rapporterar att certifieringar är ett av det främsta verktyget som företagen använder för att bedöma sin påverkan på biologisk mångfald. Samma studie menar också att prestationsmätning, policyer och hållbarhetsredovisningar är vanliga rapporteringsformer. Dessutom fokuserar företagen mycket på cirkulär ekonomi för att främja den biologiska mångfalden eftersom en effektiv resurshantering genom återanvändning och återvinning av material kan bidra till bevarande av biologisk mångfald.

Ett tydligt resultat från detta projekt är att företag gärna kopplar ihop påverkan på biologisk mångfald med klimatfrågan. Detta är genomgående från de flesta av de genomförda intervjuerna och gäller både företag med direkt och indirekt påverkan samt för små och stora företag. Det finns en logisk förklaring i att försöka strukturera sitt arbete och få frågan om biologisk mångfald att passa in i en redan etablerad organisation och knyta an till etablerade processer.

5.1 Skillnader mellan företag med direkt och indirekt påverkan på biologisk mångfald

De företag och branscher som har en mer direkt koppling och påverkan på biologisk mångfald genom till exempel markanvändning (jord- och skogsbruk, energi, gruvsektorn) har arbetat med frågan under en längre tid och där är arbetet en integrerad del av deras verksamhet. Jämfört med företag med indirekt påverkan verkar det vara vanligare för företag med direkt påverkan att ha mål för biologisk mångfald som de följer upp, även om få av de intervjuade företagen hade övergripande mål för biologisk mångfald i sin helhet på samma sätt som de har mål för exempelvis minskad klimatpåverkan. Bland företag med direkt påverkan fanns det ett stort intresse och pågående processer för att sätta upp övergripande mål och indikatorer för biologisk mångfald.

Flera av företagen med direkt påverkan (gäller även indirekt påverkan) är aktiva genom deltagande i olika initiativ och nätverk tillsammans med andra företag med syftet att få en ökad förståelse för sin påverkan i värdekedjor och för att ta fram olika metoder för att mäta och följa upp påverkan. Företag som anses ledande i rankingar lyfter gärna fram sitt arbete på sina webbsidor. Dessa företag arbetar aktivt med frågan, har också ofta metoder och mer strukturerande arbetssätt för att mäta och följa upp sin påverkan på biologisk mångfald.

För företag och branscher som har en mer indirekt påverkan på biologisk mångfald genom investeringar eller inköp av råmaterial är situationen delvis en annan. För denna kategori är det många företag som uttrycker både en brist på kunskap, resurser och stöd för att kunna hantera frågan på ett effektivt sätt. Ofta har företagen med indirekt påverkan en utvecklad strategi för hur man ska arbeta med klimatpåverkan och annan miljöpåverkan men eftersom frågan om biologisk mångfald är komplex, dynamisk och svår att mäta jämfört med klimatpåverkan så vet företagen inte riktigt hur de ska börja. Det finns dock goda exempel med aktiva företag som söker olika vägar framåt för att integrera biologisk mångfald i sina verksamheter. Ett av de intervjuade företagen med indirekt påverkan har satt mål för biologisk mångfald och följer upp sitt arbete mot dessa mål.

Båda kategorier av företag efterfrågar dock mer samverkan med andra företag, myndigheter och akademien. Särskilt efterfrågas stöd för prioritering av åtgärder och uppföljning och mätning av åtgärdernas effekter från akademien. Forskningsbaserad kunskap efterfrågas av företag med direkt och indirekt påverkan samt både inom strategiskt arbete och inom uppföljning och mätning.

5.2 Skillnader mellan företag av olika storlek

Analysen visar tydliga skillnader mellan små och medelstora respektive stora företag när det gäller strategiskt arbete och uppföljning av biologisk mångfald. Det bör noteras att i studien har identifieringen av små och medelstora företag som arbetar strategiskt med biologisk mångfald varit en utmaning. Det har varit svårt att hitta mindre företag som har ett uppbyggt strategiskt arbete inom biologisk mångfald. Detta kan åtminstone delvis bero på att arbetet med biologisk mångfald är mer utvecklat hos större företag och att det finns färre mindre företag som arbetar med frågan på en strategisk nivå. Jämfört med större företag fokuserar de mindre företagen i intervjustudien på operativt arbete och har sällan ett välutvecklat strategiskt arbete. Hos mindre företag fokuserar arbetet med biologisk mångfald generellt på särskilda åtgärder, medan vissa av de större företagen arbetar med frågan på en mer övergripande nivå i hela verksamheten. Resultaten är dock inte överraskande och kan kopplas till mindre resurser och begränsade möjligheter att exempelvis anställa personal med specialistkompetenser i mindre företag relativt större företag.

Studien visar även att utvecklingsprojekten och större initiativ kopplat till uppföljning av företagets arbete är fokuserade på större företag. Mindre företag är mer sällan med i dessa projekt och nätverk och har därmed mer begränsad tillgång till den kunskap och erfarenhet som utvecklas och förmedlas i dessa projekt. Det finns en uttalad ambition inom exempelvis initiativet Science Based Targets for

Nature att kunskap även skall förmedlas till mindre företag, men det förblir oklart hur detta ska ske samt hur det ska säkerställas att kunskapen och metoderna blir realistiska att använda även för mindre företag med mindre ekonomiska resurser och ofta begränsad tillgång till specialistkompetens i den egna organisationen. Både mindre och större företag i studien efterfrågar stöd från forskningen för att kunna prioritera rätt åtgärder och följa upp och mäta sin påverkan. Det finns även mindre företag som efterfrågar nätverk för att få stöd och utbyta erfarenheter kring biologisk mångfald, vilket uppfattas som något som saknas för just mindre företag.

6. Slutsatser och möjliga framtida studier

Denna kartläggning har identifierat flera områden som är värda att lyfta fram. En viktig förutsättning för att kunna utveckla ett företags strategiska arbete och uppföljning är att ha insikt om den nuvarande situationen inom verksamheten. Några relevanta frågor blir att tydliggöra ansvaret för biologisk mångfald inom det egna företaget, säkerställa kunskaper om sin påverkan på biologisk mångfald inom olika delar av värdekedjan samt identifiera vilken miljödata som finns tillgänglig idag och hur den ska hanteras. Dessutom är det viktigt att vara ödmjuk inför komplexiteten kopplat till biologisk mångfald. Företagen behöver kartlägga vad som kan hanteras internt och till vilken utsträckning extern vägledning är nödvändig. Viktiga åtgärder ett företag kan göra för att minska sin påverkan på biologisk mångfald kan vara att kartlägga och analysera sin påverkan i alla delar av värdekedjan och därefter välja prioriterade områden. För att nå framgång och öka förståelsen kring sin påverkan ter sig just insikt som en viktig faktor.

Ett tydligt hinder för företagens arbete med biologisk mångfald är den stora osäkerhet som finns hos flertalet företag kring hur de ska hantera sin påverkan på biologisk mångfald och på vilket sätt förlusten av den biologiska mångfalden påverkar företaget. Eftersom det är svårt att mäta och värdera biologisk mångfald, vilket bekräftas både i litteraturstudien och intervjuundersökningen, är det en utmaning att hitta en balans mellan att beskriva den komplexa verkligheten och att förenkla budskapet så att det blir kommunicerbart mot viktiga beslutsfattare inom företaget. Flera intervjurespondenter betonar att inom näringslivet är det viktigt att kunna visa på effekter av åtgärder och då kan vissa förenklingar behöva göras.

Ett annat stort hinder är kopplat till kompetensnivån hos både stora och små företag. Hos större företag finns det ofta mer resurser och mer utvecklade metoder för att mäta, rapportera och följa upp påverkan på biologisk mångfald. Det vore därför önskvärt att olika branschföreningar, myndigheter och andra nätverk kan dela lärdomar och stötta mindre företag i deras resa inom detta område.

En framgångsfaktor kan vara att dra nytta av pågående arbete kopplat till klimatpåverkan. Företag skulle kunna använda sig av befintliga strukturer, processer och system och samtidigt vara lyhörda för de skillnader som finns mellan klimatpåverkan och påverkan på biologisk mångfald. Det efterfrågas exempelvis ett gemensamt mått för att mäta hur stor påverkan ett företag har på biologisk mångfald via en "biodiversitetsekvivalent" på samma sätt som det finns koldioxid-ekvivalenter för att mäta utsläpp av växthusgaser och bedöma klimatpåverkan. Generellt är det svårt att mäta påverkan på biologisk mångfald objektivt då det finns få verifierade och standardiserade metoder. Anledningen är bland annat att det finns problem rörande vilka aspekter av biologisk mångfald som bör inkluderas i värderingsmodeller och val av lämplig skala.

En annan viktig framgångsfaktor som främst lyftes fram från företag med direkt påverkan, är att få med alla medarbetare i arbetet med biologisk mångfald. Där är en viktig utgångspunkt att informera och kommunicera arbetet för att höja kunskapen och skapa ett genuint engagemang. Genom delaktighet och ökad kun-

skap skapas förutsättningar för att få till förändringar på kort och lång sikt vilket ger möjligheter att bidra till en positiv eller minskad påverkan på den biologiska mångfalden.

Svenska miljömålen samt Agenda 2030 påverkar företagens arbete i mindre utsträckning. Ofta används de för kommunikation men kopplas även till olika företagsspecifika miljömål i hållbarhetsstrategier och rapportering. Ett undantag som lyftes fram i denna kartläggning är skogsbranschens samverkan med Skogsstyrelsen inom ramen för myndighetens arbete med att tydliggöra vad som behöver göras för att nå målet Levande skogar. Detta exempel skulle kunna studeras vidare för att bedöma om samverkansmodellen kring miljö kvalitetsmålet kan vara intressant för flera myndigheter med ansvar för olika miljömål som kopplar till biologisk mångfald.

Möjliga framtida studier och utvecklingsområden

Eftersom biologisk mångfald är en komplex fråga som innehåller många dimensioner krävs det samordning mellan olika sektorer i samhället och gemensamma insatser för att sprida kunskap och få till verklig förändring. Det är därför viktigt med ett holistiskt synsätt och att utgå från forskningen med tanke på komplexiteten i begreppet biologisk mångfald samt bristen på kunskap kring hur biologisk mångfald ska mätas och värderas.

Att utveckla metoder för mätning och uppföljning som är jämförbara mellan olika företag och branscher samt att skapa samverkansforum för att jobba med kunskapsspridning är centralt. Om biologisk mångfald ska bli en naturlig del av företagens hållbarhetsarbete är det också viktigt att det finns rapporteringsstrukturer som bygger på ramverk och direktiv som är anpassade för att beskriva företags påverkan av biologisk mångfald.

Konsumtions- och produktionsmönster har pekats ut som några av de viktigaste drivkrafterna bakom såväl klimatförändring som förlust av biologisk mångfald. Det finns därför behov av kunskapsutveckling och enklare och tillförlitligare mätmetoder som beaktar den inneboende komplexiteten i frågan. Ett exempel kan vara hur olika dimensioner av biologisk mångfald kan utvecklas och integreras inom livscykelanalyser för att bättre kunna bedöma produkters och tjänsters påverkan på biologisk mångfald. En annan möjlighet att genomföra miljö-DNA analyser för effektiv kartläggning och undersökning av både synlig och osynlig biologisk mångfald i olika ekosystem.

Ett viktigt område att studera närmare är vilka incitament som finns för olika företag att arbeta vidare med strategiska initiativ och att förbättra sin uppföljning. Finns det ekonomiska incitament kopplad till förbättrad lönsamhet, där påverkan på biologisk mångfald inkluderas i företags affärsmodeller och blir del av den övergripande företagsstyrningen? Det finns många likheter med klimatfrågan, men frågan är om det finns samma potential och möjligheter till omställning med tanke på alla de utmaningar som existerar. Kommer verkligen företag agera kraftfullt om de inte har tillräckligt med ekonomiska incitament?

Källhänvisning

Andersson J, Green J. 2018. Varför investera i gröna lösningar med hög biologisk mångfald? IVL Rapport B2297.

Artdatabanken, 2021. Hur mår den svenska skogen egentligen. <https://www.artdatabanken.se/arter-och-natur/naturtyper/skog/skogens-arter-har-det-svart/>
Hämtad 2021-11-25

Berg, Å, Bergman K-O, Wissman, J, Zhmihorski M, Öckinger, E. 2015. Betydelsen av kraftledningsgator, skogsbilvägar och naturbetesmarker för fjärilar i olika landskapstyper. CBM:s skriftserie nr 97, SLU, ISBN: 978-91-88083-07-4.

Bergström L, Borgström P, Smith HG, Bergek S, Caplat P, Casini M, Ekroos J, Gårdmark A, Halling C, Huss M, Jönsson AM, Limburg K, Miller P, Nilsson L, Sandin L. 2020. Klimatförändringar och biologisk mångfald – Slutsatser från IPCC och IPBES i ett svenskt perspektiv. SMHI och Naturvårdsverket. Klimatologi Nr 56.

Blicharska M, Smithers RJ, Mikusiński G, Rönnbäck P, Harrison PA, Nilsson M, Sutherland WJ. 2019. Biodiversity's contributions to sustainable development. Nature Sustainability DOI: 10.1038/s41893-019-0417-9.

Business@Biodiversity Sweden, 2021a. <https://www.businessandbiodiversity.se/>
Hämtad 2021-11-25

Business@Biodiversity Sweden, 2021b. Nätverksträff: Finans och biologisk mångfald – Ett risk och möjlighetsperspektiv. <https://www.businessandbiodiversity.se/blog/ntverkstrff-finans-och-biologisk-mngfald-ett-risk-och-mjlightetsperspektiv>
Hämtad 2021-11-25

Diaz, S. et al. 2018. Assessing nature's contributions to people. Science 359, 270–272.

Ecogain, 2021. Biodiversitetsindex 2021, <https://www.ecogain.se/biodiversitetsindex>
Hämtad 2021-11-23

Ecogain, 2021. Changing Land Use Impact on Biodiversity (CLIMB) <https://www.ecogain.se/climb>
Hämtad 2021-11-23

Ekroos J. et al. 2020. Effekter av grön infrastruktur på biologisk mångfald - en forskningsöversikt. Rapport 6922. Naturvårdsverket, Stockholm.

Ekroos J, et al. 2016. Sparing Land for Biodiversity at Multiple Spatial Scales. Front. Ecol. Evol. 3:145. doi: 10.3389/fevo.2015.00145

EU, 2021a. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/sv/ip_21_1804
Hämtad 2021-12-03

EU, 2021b. COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS. New EU Forest Strategy for 2030. COM (2021) 572

Finance for Biodiversity Pledge, 2021. <https://www.financeforbiodiversity.org/>
Hämtad 2021-12-03

Formas, 2010. Jordbruk som håller i längden. ISBN 978-91-540-6043-6, Stockholm.

FSC 2021. Om FSC. <https://se.fsc.org/se-se/om-fsc> Hämtad 2021-11-23

Goaied A, Sjöland C. 2019. Biodiversity and Business Multiple Case-Studies on Biodiversity Strategy in Sweden. Department of Business Administration Program Master's Thesis in Business Administration III, 30 Credits, Spring 2019

Hannerz M. Simonsson P. 2020. Skogens biologiska mångfald – om arter, miljöarbete och statistik. <https://www.skogsindustrierna.se/siteassets/dokument/rapporter/skogens-biologiska-mangfald--om-arter-miljoarbete-och-statistik.pdf> Hämtad 2021-11-25

Hansen K, Malmaeus M, Lindblad M. 2014. Ekosystemtjänster i svenska skogar. IVL Svenska Miljöinstitutet. Rapport B2190.

H&M Group, 2021. <https://hmgroup.com/sustainability/circular-and-climate-positive/water/wwf-water-work/> Hämtad 2021-12-05

IPBES 2019: Summary for policymakers of the global assessment report on biodiversity and ecosystem services of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services; Díaz, S., Settele, J., Brondízio, E.S., Ngo, H.T., Guèze, M., Agard, J., Arneth, A., Balvanera, P., Brauman, K.A., Butchart, S.H.M., et al., Eds.; IPBES Secretariat: Bonn, Germany, 2019

Johansson LG, Hernbo A. 2021. Svenska företags redovisning om biologisk mångfald under 2010-talet. <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/xx/pdf/2020/11/the-time-has-come.pdf> Hämtad 2021-11-25

Jonäll, K. Företagen och biologisk mångfald. I Håkan Tunón & Klas Sandell (red.) 2021. Biologisk mångfald, naturnyttor, ekosystemtjänster. Svenska perspektiv på livsviktiga framtidsfrågor. CBM:s skriftserie 121, SLU Centrum för biologisk mångfald, Uppsala & Naturvårdsverket, Stockholm.

Josefsson J, Ahlbäck Widenfalk L, Blicharska M, Hedblom M, Pärt T, Ranius T, Öckinger E. 2021. Compensating for lost nature values through biodiversity off-setting – where is the evidence? *Biol. Conserv.* 257.

Jordbruksverket 2019. Plan för odlingslandskapets biologiska mångfald. https://www2.jordbruksverket.se/download/18.36d57baa168c704154d46f04/1549611543321/ra19_1.pdf Hämtad 2021-12-05

KPMG, 2020. The Time Has Come. The KPMG Survey of Sustainability Reporting 2020. <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/xx/pdf/2020/11/the-time-has-come.pdf> Hämtad 2021-11-23

Lammerant, J. et al. 2020. Assessment of biodiversity measurement approaches for business and financial institutions. Update Report 3. The EU Business @ Biodiversity platform

Lantmännen, 2021. Biologisk mångfald. <https://www.lantmannen.se/hallbar-utveckling/viktiga-fragor/biologisk-mangfald/> Hämtad 2022-01-12

Locke H., Rockström J. et al. 2021. A nature-positive world: the global goal for nature. https://www.nature.org/content/dam/tnc/nature/en/documents/NaturePositive_GlobalGoalCEO.pdf. Hämtad 2021-12-16

LRF, 2017. Varför är lönsamheten i jordbruket viktig för den biologiska mångfalden? <https://www.lrf.se/globalassets/dokument/mitt-lrf/engagemang/tank-om/vecka-47/vecka-47---box-4-lonsamhet-och-biologisk-mangfald.pdf> Hämtad 2022-01-12

Malmqvist A, Pålsson E. 2021. Verksamhetsstyrning för att främja biologisk mångfald - En studie om FN:s hållbarhetsmål nummer 15. Kandidatuppsats, Linnéuniversitetet.

Mattsson E, Lindblom E, Emilsson, E. 2021. Miljöeffekter av elnät och energilagring – En förstudie av nyckelkomponenter i ett framtida fossilfritt energisystem. IVL rapport C573.

Naturvårdsverket, 2019. Fördjupad utvärdering av miljömålen 2019. ISBN 978-91-620-6865-3

Naturvårdsverket, 2020. Global utvärdering av biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Naturvårdsverket Rapport 6917.

Naturvårdsverket, 2021. Miljömålen Årlig uppföljning av Sveriges nationella miljömål 2021 – Med fokus på statliga insatser. Rapport 6968.

Naturvårdsverket, 2021. Konventionen om biologisk mångfald. Uppdrag i Naturvårdsverkets regleringsbrev för budgetåret 2021. Ärendenr: NV-00198-21 <https://www.naturvardsverket.se/contentassets/cae59390195b409492d5bc6cd6f9daaf/ru-redovisning-konventionen-om-biologisk-mangfald.pdf> Hämtad 2021-11-26

Naturvårdsverket, 2021. Ekologisk kompensation. Rapport 7008. Ekologisk kompensation ISBN 978-91-620-7008-3

Palme U. 2021. Att bedöma produkters påverkan på biologisk mångfald. I Håkan Tunón & Klas Sandell (red.) 2021. Biologisk mångfald, naturnyttor, ekosystemtjänster. Svenska perspektiv på livsviktiga framtidsfrågor. CBM:s skriftserie 121, SLU Centrum för biologisk mångfald, Uppsala & Naturvårdsverket, Stockholm.

PEFC, 2021. <https://www.pefc.se/det-har-ar-pefc/vi-verkar-foer-ett-haallbart-skogsbruk> Hämtad 2021-11-23

SBUF, 2015. Ansvarsfulla materialval i anläggningsbranschen. SBUF 13044. <https://vpp.sbuf.se/Public/Documents/ProjectDocuments/ada1d9cd-e6d3-4f82-a2c1-3d99b5c9ccda/FinalReport/SBUF%2013044%20Slutrapport%20Ansvarsfulla%20materialval%20i%20anl%C3%A4ggningsbranschen.pdf> Hämtad 2021-11-26

SBTN, Science Based Targets Network 2021 <http://sciencebasedtargetsnetwork.org/index.html> Hämtad 2021-11-26

Skogsindustrierna, 2021. <https://via.tt.se/pressmeddelande/positiv-utveckling-for-biologisk-mangfald-i-skogen?publisherId=2236201&releaseId=3295078> Hämtad 2021-11-23

Simonsson P. 2021. Naturhänsyn i skogsbruket - avgörande händelser och viktiga personer bakom utvecklingen. Rapport Skog 2021:1. Sveriges lantbruksuniversitet, Umeå. 54 sidor.

SIS, Svenska Institutet för standarder 2021a. <https://www.sis.se/standardutveckling/tksidor/tk600699/sistk-623/> Hämtad 2021-11-26

SIS, Svenska Institutet för standarder 2021b. <https://www.sis.se/standardutveckling/tksidor/tk500599/sistk555/> Hämtad 2021-11-26

Svenska Kraftnät 2014. Elnät i fysisk planering. Behandling av ledningar och stationer i fysisk planering och i tillståndsärenden.

SOU 2020, Stärkt äganderätt, flexibla skyddsformer och naturvård i skogen. Betänkande av Skogsutredningen 2019. SOU 2020:73.

Steffen W. et al. 2015. Planetary boundaries: guiding human development on a changing planet. *Science* 347: 736–745.

Stora Enso, 2021. <https://www.storaenso.com/sv-se/newsroom/press-releases/2021/6/stora-enso-ansluter-till-wwf-s-plattform-forests-forward>. Hämtad 2021-12-02

Sveaskog 2021. <https://www.sveaskog.se/globalassets/om-sveaskog/strategisk-inriktning/sveaskogs-strategiska-inriktning---hallbart-skogsbruk2.pdf> Hämtad 2021-12-02

Svemin, 2020. MINING WITH NATURE Svensk gruv- och mineralnäringens färdplan för ökad biologisk mångfald. https://wwwsveminse.cdn.triggerfish.cloud/uploads/2020/11/miningwithnature_sv_dubbelsidig_hq.pdf Hämtad 2021-12-03

Svenskt Näringsliv, 2021. https://www.svensktnaringsliv.se/sakomraden/hallbarhet-miljo-och-energi/sa-kommer-eus-taxonomi-paverka-det-svenska-naringslivet_1166804.html Hämtad 2021-12-07

Tidåker P, Landquist B. 2017. Ekosystemtjänster på mjölkgårdar Förekomst, indikatorer och åtgärder. RISE Jordbruk och livsmedel SP Rapport 2017:13

UNDP, 2021. <https://www.globalamalen.se/om-globala-malen/> Hämtad 2021-11-23

WEF, 2022. The Global Risks Report 2022. 17th Edition

https://www3.weforum.org/docs/WEF_The_Global_Risks_Report_2022.pdf Hämtad 2022-01-13

Weslien J, Widenfalk O. 2014. Skogsskötselserien nr 14, Naturhänsyn. Skogsstyrelsen.

WWF, 2018. Åkerlandskapet – viktig för biologisk mångfald. https://wwwwwfse.cdn.triggerfish.cloud/uploads/2019/01/akerlandskapet-viktig-biologisk-mangfald_2018.pdf Hämtad 2021-11-23

WWF, 2021. <https://www.wwf.se/pressmeddelande/ikea-och-wwf-forlanger-sitt-samarbete-och-satsar-mer-pa-biologisk-mangfald-3977501/> Hämtad 2021-11-25

Zadek et al. 2021. Aligning Markets with Biodiversity. Mistra. <https://www.mistra.org/wp-content/uploads/2021/06/mistra-bp-aligning-markets-with-biodiversity-2021.pdf> Hämtad 2021-11-23

Bilaga 1

Intervjuguide

Naturvårdsverket har gett IVL Svenska Miljöinstitutet i uppdrag att genomföra en kunskapssammanställning av näringslivets uppföljning och arbete med biologisk mångfald. Uppdraget består av en litteraturstudie och en intervjuundersökning med företag som har erfarenheter från uppföljning av arbete med biologisk mångfald samt arbetat strategiskt med biologisk mångfald.

Uppdraget är en del av Naturvårdsverkets uppföljning av miljömålen och det huvudsakliga målet är att leverera en kartläggning av vilka metoder som finns och används för att mäta och följa upp företagens arbete med biologisk mångfald samt hur företag idag arbetar strategiskt med biologisk mångfald. Syftet är att bidra med kunskap och lärande exempel på hur företag kan utveckla sin uppföljning och sitt strategiska arbete med biologisk mångfald, samt att synliggöra hinder och framgångsfaktorer. Genom detta vill Naturvårdsverket inspirera fler företag till att utveckla sin uppföljning samt synliggöra vilka faktorer som är viktiga för att underlätta näringslivets uppföljning och arbete för miljömålen.

Resultaten från intervjuundersökningen kommer att användas i en **rapport som publiceras i Naturvårdsverkets rapportserie**. I rapporten anges intervjupersonernas namn och företag i referenslistan, men svaren kommer inte direkt kopplas till specifika intervjupersoner eller företag i redovisningen. Denna redovisning presenterar dock skillnader i arbetssätt mellan branscher vilket kan möjliggöra att intervjupersoner eventuellt identifieras av läsare eftersom vi endast intervjuar 1 till 2 stycken företag per bransch. Varje intervjuperson får möjlighet att ta del av IVL:s intervjuanteckningar efter intervjun och göra eventuella justeringar. Om ni har några funderingar kring att företagets namn anges eller önskar ökad anonymitet är ni välkomna att höra av er till IVL Svenska Miljöinstitutet.

Det kommer även **publiceras ett antal inspirerande lärande exempel** på <https://www.sverigesmiljomal.se/> från olika företag som arbetat med biologisk mångfald. Företagen presenteras på <https://www.sverigesmiljomal.se/> med företagsnamn samt en kontaktperson. IVL Svenska Miljöinstitutet kommer att separat kontakta de företag som är aktuella för publikation på [sverigesmiljomal.se](https://www.sverigesmiljomal.se) under januari 2022.

Bakgrundsfrågor

Vad är din roll och hur arbetar du med biologisk mångfald?

Strategiskt arbete med biologisk mångfald

1. Vilka områden kopplat till er påverkan på biologisk mångfald och hur biologisk mångfald påverkar er, är prioriterade? Varför är just dessa områden prioriterade?
2. Vilka risker kopplat till förlust av biologisk mångfald ser ni för er verksamhet?
3. Har ni några mål kopplat till biologisk mångfald? Vilka är de?
4. Har ni några uttalade strategier och handlingsplaner kopplat till biologisk mångfald?
5. Har ni fått stöd för det strategiska arbetet med biologisk mångfald från andra aktörer?
6. Är ni med i några företagsnätverk eller branschföreningar där biologisk mångfald diskuteras?
7. Påverkas ert strategiska arbete av de svenska miljömålen, de globala målen (Agenda 2030) eller övriga internationella åtaganden (Parisavtalet eller Aichimålen)? Ger något av dessa initiativ er vägledning? På vilket sätt? Varför/varför inte?
8. Har ert strategiska arbete påverkats av miljömålen, de svenska miljömålen, de globala målen (Agenda 2030) eller övriga internationella åtaganden (Parisavtalet eller Aichimålen)? Ger något av dessa initiativ er vägledning? På vilket sätt? Varför/varför inte?
9. Vilka hinder finns för att kunna arbeta med biologisk mångfald på strategisk nivå?
10. Vad möjliggör och underlättar ert arbete med biologisk mångfald?
11. Vilken typ av stöd behöver ditt företag och er bransch, för att kunna stärka arbetet kopplat till biologisk mångfald?

Uppföljning av biologisk mångfald

12. På vilket sätt mäter, följer upp och analyserar ni ert arbete med biologisk mångfald?
13. Använder ni några indikatorer, KPI:er eller särskilda certifieringar eller standards som stöd för att följa upp arbetet med biologisk mångfald?
14. Har ni använt er av något ramverk eller särskild metod för mätning och uppföljning av ert företags påverkan på biologisk mångfald i er värdekedja eller har ni planer att göra detta?
15. Har resultaten från uppföljningen kunnat användas för att justera ert arbete med biologisk mångfald?
16. Finns det stöd eller vägledning för företag för att underlätta uppföljningen?
17. Om ni följer upp ert företags arbete med biologisk mångfald, vad är framgångsfaktorerna? Vad har möjliggjort att ni kunnat göra detta effektivt i just ert företag?
18. Vilka hinder finns det för att kunna mäta och följa upp arbetet med biologisk mångfald för ert företag, för er bransch och för företag generellt?
19. Vad skulle ni behöva för att underlätta mätning och uppföljning? Och vad tror du att företag generellt skulle behöva?

Avslutning

20. Har du något medskick till andra företag, särskilt små och medelstora företag, som vill börja arbeta med biologisk mångfald? Vad bör man tänka på? Vilka lärdomar vill ni dela med er av?

Bilaga 2

Referenslista intervjuer

I denna kartläggning har ett antal personer inom olika företag och verksamheter intervjuats. Tabellen nedan ger en övergripande bild över vilka personer, företag och andra verksamheter som har intervjuats.

Kategori	Bransch	Organisation	Namn	Befattning
Direkt Påverkan	Jordbruk	Lantmännen ek. för.	Claes Johansson	Hållbarhetschef
Direkt Påverkan	Jordbruk	Ryftes Grönsaker AB	Arne Nyroth	Driftsledare
Direkt Påverkan	Skogsbruk	Södra Skogsägarna ek.för.	Jessika Nordin	Miljöchef
Direkt Påverkan	Energi	Tranås Energi AB	Magnus Lundberg	Chef Elnät och Fibernät
Direkt Påverkan	Energi	Vattenfall AB	Josefin Blanck	Strategisk miljörådgivare
Indirekt Påverkan	Kläder	Nudie Jeans AB	Eliina Brinkberg	Miljöchef
Indirekt Påverkan	Möbler	IKEA (Ingka AB)	Per Stoltz	Sustainability Developer
Indirekt Påverkan	Fastighetsförvaltning	Riksbyggen ek. för.	Emilia Stridsberg	Hållbarhets-specialist
Indirekt Påverkan	Kapitalförvaltning	Andra AP-fonden	Åsa Mossberg	Hållbarhetsstrateg

Rapporten uttrycker nödvändigtvis inte Naturvårdsverkets ställningstagande. Författaren svarar själv för innehållet och anges vid referens till rapporten.

Näringslivets arbete med biologisk mångfald

En kartläggning av företagens strategiska arbete och uppföljning.

IVL Svenska Miljöinstitutet har på uppdrag av Naturvårdsverket under hösten 2021 kartlagt hur näringslivet arbetar och följer upp sitt arbete med biologisk mångfald. Kartläggningen är baserad på en litteraturstudie och intervjuer med representanter från nio företag inom olika branscher. Syftet med kartläggningen är att bidra med kunskap och lärande exempel på hur företag kan utveckla uppföljningen och sitt strategiska arbete med biologisk mångfald, samt att synliggöra vilka hinder och framgångsfaktorer företagen ser i sitt arbete.

Rapporten sammanställer arbetsätt och metoder som kan tillämpas av olika typer av verksamheter inom olika branscher för att mäta och följa upp biologisk mångfald. Kartläggningen visar på stora skillnader mellan företag av olika storlekar och mellan företag med direkt och indirekt påverkan på den biologiska mångfalden. Resultaten visar även att många företag upplever att det finns en komplexitet i att mäta och följa upp påverkan på den biologiska mångfalden.